

I-SŐ SZÁM. 1885.

BUDAPEST, JANUÁR 4.

XXXII. ÉVFOLYAM.

PULSZKY FERENCZ.

(1834—1884.)

HALOTTAK neve alá születésük s haláluk évét szoktuk zárjelbe tenni — Pulszky neve alá annak a félszázadnak kezdő és befejező évét írjuk, mely alatt folytatott írói működéséért a régiség- és embertani társaság által, a többi hazai tudományos és irodalmi társaságok hozzájárulásával, a mult év utolsó előtti napján e nagyérdemű tudós oly lelkesedéssel ünnepeltetett, valamint az első évszám nem jelöli születését, ugy ez utolsó sem az ő pályája végét; reméljük, azt az utolsó évszámot még igen soká kell neve után tenni.

Csaknem családias jellemű, de annál szebb és meghatóbb volt a decz. 30-diki jubiláris ünnepély. Magyarországon a tudomány, az irodalom s a művészet emberei egy nagy családot alkotnak, s a tudósok a költőt és művészt, ezek viszont a tudóst egyenlő szeretettel szokták magokhoz tartozóul tekinteni s egymás megbecsülésében kölcsönösen örömmel s készséggel részt venni. Ennek a nagy családnak senki sem tekinthető oly méltán középpontjául, s koránál fogva már patriarkájául mint Pulszky Ferencz, a kit kedélyesen Pulszky-papának is neveztek. A tudósok elsőrangú tudóst tisztelnek benne és pedig a tudományoknak nemcsak egy ágában: a nyelvészek, a történetbuvárok, a régiségbuvárok, mind egyenként magok közé számítják; a szépirodalmi írók és stílisták méltó joggal nevezik magokénak a «Magyar Jakobinusok», a «Csillagfi regéje», stb. íróját; a történetírók és politikusok, nagyszámu körükbe vágó művei közt már csak «Életem és korom» czím alatt kiadott nagy-érdekű emlékiratainál fogva is, melyek egy nagy korszakhoz forrásul szolgálnak s vonzó és világos előadásban tárják föl hatvan éveseményeit, — a hírlapírók ép oly szellemes, mint sokoldalú journalistikai működéséért nevezik őt a magokénak, míg a művészek az alapos műértőt, műtörténészt s a legbuzgóbb műpártolót tisztelik benne.

Ily sokoldalú működés s minden téren kivívott annyi siker méltán megérdemli azt az általános elismerést, mely iránta országszerte — s legközelebb most decz. 3-ikán is nyilvánult. Mert bár ő szerényen azt mondá magáról, hogy sokoldalú működésével elforgácsolta erejét s tehetségeit, s a helyett, hogy egy téren kitűnő lehetett volna, mindenütt csak középszerű maradt, mi ezt — s nemcsak a jubileumhoz illő

A Pulszky-albumból.

PULSZKY FERENCZ.

Doby Jenő rézmetszete után.

5) P. Pulszky + 1926. X. 17

udvariasságból — tagadjuk; mert Pulszky Ferencz semmi téren sem maradt középserű, ettől megóvta ritka szelleme, mely mindenütt a dolgok mélyére hat s gyorsan és világosan lát, rendez — s egy még ritkább sajátja: páratlan emlékező tehetése, melylyel semmit, a mit látott, hallott, olvasott, vagy átélte, nem felejt el többé; mely fejét egész könyvtárrá és pedig encyclopaedikus könyvtárrá teszi.

De bár munkássága oly sokoldalú mint szelleme, fő-tudománya mégis az maradt, melyben legelső föllépése történt, ezeltől ötven évvel: az arkhéologia, a régiségtan. Ha valakire alkalmazható a francia közmondás: «on revient toujours à ses premiers amours» — Pulszkyra bizonyára alkalmazható az. S nemcsak véletlen történt, hogy ő e tudomány művelésével kezdte pályáját s ehhez maradt leghívebb. A gyermek-kori benyomások a legerősebbek s az az irány, melyet a szellem legelőször kap, legállandóbb marad. Pulszky pedig ezt az irányt anyai nagybátyjától, az öreg Fehérvárytól kapta, a ki a régiségek s műtárgyak szenvedélyes gyűjtője, alapos ismerője és buvára s műértő bírálója vala, s ez — akkoriban nálunk felette ritka — kedveletet fogékony unokáncsésébe is már korán átplántálta. Pulszky tudományos pályájától azért nem is választható el az öreg Fehérváry emléke s igen is helyén van, hogy a jubileumra készült albumban az ünnepeltnek sikerült rézkarc-arcképe mellett, a Fehérváry hasonló kivitelű arcképe is — esti lámpája mellett ülve s öblös tajtékpipájából füstölve — helyet foglal.

A december 30-iki jubileum szerencsés képen hozta össze mindazokat a társaságokat — vagy legalább azok nevezetesebbjeit, a melyek Pulszkyt tagjaik sorában — némelyikök elnöki székén — tisztelik, melyek időről időre az ő fáradságtalan munkásságában s mindig eleven szelleme termékeiben gyönyörködnek, s melyek ép oly rokonszenvvel viseltetnek szeretetreméltó egyénisége — mint tisztelettel közhasznú működése iránt. Sorban mindenik üdvözölte a kitűnő tudóst és író; ő, az emelvényen állva, természetesen mozgékonyaságát az egyszerű leküzdve, fogadta az üdvözléseket s mindenikre megfelelő rögtönzött választ tudott adni. Mindenik a maga szempontjából üdvözölte őt s hasonló választ is nyert tőle. Pulszky sokoldalúságát e megszólítások szerencsésen emelték ki, de találó válaszai még inkább megerősítették.

A jubilaris ünnepet, helyesen, a régiség-búvárok és anthropologok rendezték, központjául ez a társaság szolgálván az ünnepelt tudományos munkálkodásának, — az azt követő lakomát pedig az írók és művészek társasága, e társadalmi jellegű egyesület, melynek kirándulásaiiban Pulszky több ízben volt vezetője s mely ezzel a hálaajellel csakugyan tartozott neki.

Az ünnepély helyeül először az akadémia rendes ülésterme volt kitűzve; de a jelenlevő küldöttségek nagy száma s a közönség részéről is várható részvétel előre láthatólag szűkké fogván tenni a termet, az utolsó órában elhatározták, hogy a nagy díszteremben tartassék az ünnepély. A terem nem telt ugyan meg egészen s fülletlen is volt; de az idő künn is enyhe levén, benn pedig lelkesedés s családi hangulat uralkodván — senki sem érezte a hideget. Jótékony meleg, a szellem melege áradt el a társaságon, — melyben az ünnepelt családján s a nagyszámú küldöttségeken kívül (melyek közéletünk annyi jelesét foglalták magokba) a kormány is Tisza Kálmán, Trefort és Pauler miniszterekkel s a legfőbb ítélőszék elnökével volt képviselve. Némelyeknek feltűnt, hogy Pulszky ez alkalommal valamely magasabb kitüntetésben nem részesült. Mi ezt nemcsak megfoghatónak, hanem

helyesnek is tartjuk. A tudós és író működése oly demokratikus, hogy külső jelvényeket nem kíván. A tudóst sem magas hivatalok, sem rendjelek nem jutalmazták s nem tüntetik ki. Neki pályatársai s a közönség és a társadalom adja a legméltóbb kitüntetést. Pulszky nem miniszter, nem v. b. t. t.; de ő egyik legfőbb nemzeti közintézetünk, a nemzeti múzeum igazgatója, s a mellett a hazai összes nagy könyvtárak és múzeumok főfelügyelője; ez több mint sok más, külsőleg fényes hivatal; s mindennek fölött: neki való és hozzá méltó.

Egyébiránt Pulszky ez alkalommal az uralkodó család részéről is részesült egy egészen méltó kitüntetésben: a trónörökös, a tudományok melegeklő pártfogója s avatott művelője, a tudósok barátja és társa — az első között volt, a kik a kitűnő tudóst táviratilag üdvözölték s ünnepében részt vettek. Biztató és örvedetes jele az időnek, hogy trón és nemzet egyaránt becsüli a tudományt s méltányolja az a körül szerzett érdemeket. — á — r. —

A KISHEGYEN.

Furesa hely ez; tetején a Szőlősorok koszorúja — Elhulldogál fagyos ősszel S tavasszal ott terem újra.

Körülötte magas nyárfák, Malom, patak a tövében, Kék nefelejes, harangvirág Kaczerkodik hűs vizében.

Iszalagos sűrű gátban Ezer apró madárfészek, S himbálódzó zöld ágakon Boldog szülők fűtőrészeknek.

Mig a hegnek sötét alján Vén diófák szagos árnya, Fehér fűtű ákác lombja Borul kedvesem sírjára.

Imitt-amott egy-egy sírkő, És porladó szív alatta — Az ítélet nagy napjág Magát itt is kialszhatja.

Tiszteletes gyász-beszéde, Szűrételek vig danája: A levegőt beharsogja — De a mély sirt át nem járja.

Zughat szíten, zugó vilár — Csak kiméld meg öreg fím! Árnyat adnak égő búnt A lét egyes pusztaságán.

Szólj harsányan zengő madár, Zengd az élet dicsőségét! Mi szép: tiszta öntetással, Hűnyit látván annál végét.

Kedvesemnek sírját Pillanatig se felejték — A mikor az én szavamra Meg nem mozdul föl nem ébred...

PÁSZTÓI.

DALOK ÉS ROMÁNCZOK.

(Burr Robert.)

I.

A lomha kód....

A lomha kód ráült a béreztetőre, A csermely kigyózó nyomát befödve; Mi bú, mely oly derült volt rég, e táj, Miként a sápadt év ha télre jár. Oly barna a föld, erdő lombtalan, A nyár vidám díszével oda van: Oh hagyjatok bolyongnom, elmerengnem, Mint száll időm s hogy üldöz sorsom engem:

Oly rég hogy élek, — s oly hiába rég! Élttem kicsiny forgácsa már leég! Mi jót adott a vén idő nekem, Mig úgy tiport a balsors keblemen? Mig csúcsra érünk, mennyi balgaság! S le — fáradt, csüggedt, fáj, vánszorg a láb! Mi becsesel bírna, mitse nyújt az élet, — Kell lenni túl, mért élünk itt, szegények!

II.

Marihoz.

Jöss-e vélem Indiába, Hagyva őseink honát, Jöss-e vélem, drága lányka, Zajgó óceánon át?

Ott narancs pirul a lomb közt, S ezitromot himbál a szél, Ám Indosztán minden bájja A tiédél föl nem ér.

Halld Marim: az Ég előtt im Esküszöm neked hitet, S úgy felejtsem majd az Ég el, Mint felejttem eskümet!

S lilium-fehér kezre Esküdjél te is, Marim, Mig Skóthomból útra kelnék Távol tenger partjain.

Drága lány, elmondva eskünk, Hő szerelmünk sügta azt, S átkozott legyen a percz is, Mely egymástól elszakaszt!

III.

A juhászlegény.

Mint nyájam a domboldalon Oly vig valék s szabad, A szívem, lellem tiszta volt, S derült mint a patak; De most a játék, tréfa, dal Többé nem kellenek,

Egy szép, daczos lány megbűvölt, S gond, bú öl engemet.

Reménytelen szeretni így Nagy sor nekem biz az, Csak ékek, félek, búsulok, Sohajtok s nincs vigasz! Ha véget nem vet egyhamar Kinomnak az a lány, — Zöld pázsitos kis domb alatt Lesz majd az én tanýám.

KACZIÁNY GÉZA.

HOGY LETT JOBBÁGYGYÁ GYEPESI AMBRUS BÁ?

ELBESZÉLÉS.

Irta SZATHMÁRY KÁROLY.

A székely néptábor vidáman nyüzsgött a Majláth fölött nyert győzelme után a Maros-Vásárhely alatt elterülő mezőn, a Maros ligetekkel szegélyezett partján.

A tüzek fellobogtak; a zöld ágakból galyabított sátrak között nők, férfiak az estebédhez láttak, mert bort, eleséget, eleget küldött a városi nép; mig Majláthnak a vászruu kolostorba beszorított tábora éhen-szomjan dolgozott védhelye megerősítésén egész éjszaka hosszan. Oda fenn sohajtoztak; itt alant pedig vígan szólott a duda, meg a cigányzene; néhol a székely ifjak még tánczra is kerekedtek.

Legélénkebb volt a holdvilágította kép Gyepesi Ambrus sátra körül, a hol az ő cigánybandája húzta, hol a «keservest», hol a «láb alá való» fölvaltva; s a hol a népvészér ugyancsak biztatta a vitézeket s a táborba kijött vásárhelyi fehéreselédeket.

— Utezu rajta, ne hagyj magad Mig az ördög el nem ragad! —

Kiáltja egy mellette tánczoló párnak. Mire a legény, ki egy jó kedvű menyecskét derekasan forgat, visszafelel:

A leányok azt állítják, Bort, pálinkát, nem ihatják; De ha a kontyot felcsapják, Bort, pálinkát elegy iszszák: Akkor nem kell az orsó, Csak a pálinkás korsó. Ujjuju!

Csukat Péter is ott ropta a tánczot, széles jó kedvében. Nem látszott rajta a fáradság, pedig az ő erős karját öt vitéze bánta meg az ellenségnek. Kiválasztott magának rövid természetű való apró leányt, s annak forgatása közben ujjongva kiáltotta a tánczszót:

Fejér galamb, göllicze Enyim ez a kicsike!

— Ugy, ugy fiuk! — kiált vidáman Gyepesi Ambrus, — szót kell adni a táncznak! No kis legény, rugaszkodj, szép leányhoz kapaszkodj!

— Mennyi leány, mind szeretöm, Olyan az én természetöm —

kiáltja egy csihés legény, ki egy hórihorgas csiki fiutól kapta el tánczosnáját.

A legény orrolta a dolgot; oda állott a leányhoz s leemelve nyakából zekékét, kihívólag mondá:

— Hát gyere, küzdjünk meg azért a leányért; a ki a másikat leteríti, az járja tovább a tánczot.

— Eridj, te törnyös, te pökhendi! Mee ugy képen felejtitek, vaj oldalba suvasztalak, hogy mindjárt Pilátusra vicsorodol! Eredj az utamból, aszondom.

— Én biz egyet sem! — mond daczozal, eléje lépve a másik.

— Tán bizony torokháboruban voltál? — mondja a tánczos legény, a másikat ittassággal gyanusitva.

A cigányok elhallgattak: a táncz megszűnt s a néző sereg kétfelé vált, hogy helyet adjon a birkozóknak, mig Gyepesi birónak állott a vívótér elé.

— Ne hagyj magad, Gyurka! Szedd össze magad Imrus! — kiáltja neki.

— Hát birkozóznak meg derékból! — mondja a hórihorgas csiki legény.

— Jó, — mond a másik, miközben maga is neki gyürkőzött, — de attól ne félj, hogy engem földhöz vágsz. Addig egyél meg még akkora puliszkat, a mekkorát életedben megétel. Ugy a földhöz váglak, hogy lepedőben visznek haza.

— Ne perédikálj, mint a pap, hanem lass munkához! — kiált Imrus; s ellenfelét derékban átfogta, mire ugyancsak hozzáláttak a birkozóshoz.

Nem sokáig tartott a sajátserű párbaj, és azzal végződött, hogy az udvarhelyi legény hórihorgas ellenfelének lábával gáncsot vetett, ki erre arczhosszában nyult el a földön. Meg is ütötte magát, mert jó darabig nem tért magához.

— Hagyjátok el! — mondja a győztes a legyőzöttökhöz gyűlt legényeknek, — nincs annak semmi baja; bizony a csontja itt a gyepen össze nem tört, — csak legfőlebb a földi kutyákat hallgatja (alszik). Huzd rá cigány, megittad az árát. Azután félrevágta kucsmáját s fölkereste tánczosnóját.

— Elég lesz, legények! — mondja nagy komolyan Gyepesi Ambrus. — Mondjuk jámbornak a gazdát; azután menjen kiki nyugodni; ki tudja, milyen munkára virradunk holnap!

— Csak még egy körömfeketényit, Ambrus bá! — kéri Csukat Péter, ki tánczosnáját el nem bocsátotta volt karjáról.

— Hát bánja a szösz, a kied kedveért! — mondja a vezér és int a cigányoknak, hogy folytassák hát.

Mikor aztán Csukat Péter a tánczot meg-

elégelte, minek azzal adta jelét, hogy tánczosnóját derekánál fogva magasra emelve, újra a földre eresztette: a vezér intésére elhallgatott Rupa bandája s a közönség nagy része széteselott, magával vive a csatát vesztett legényt is, ki csak nagy nehezen támolygott föl ájulásából.

Csak Gyepesi emberei, asszonyai maradtak ott a tábori tűz körül, leheveredve s beszélgetve egymás között, mig a vezér gondolatokba merülve piszkálta a tüzet maga előtt.

— Jó volna, ha valaki mesélne valamit; ugy sem tud az ember ilyenkor aludni. A «gönczölszeker» is magasán áll még; a fiastyukot meg még épen nem láthassa az ember — mondja egy csinos menyecske, ki váltig fájlalta, hogy vége lett a táncznak.

— Hát kérjük meg Ambrus bát, beszélje el történetét a szép Iluskával, a Máté uram leányával, — mondja egy másik.

— Az bizony jó lesz! Mondjasza hát el kee Ambrus bá!

— Jól van hát, — mond az, engedve a kérésnek, — de aztán be fogja ám a száját minden ember!

És Gyepesi Ambrus ekként adta elő szerelmének történetét.

— Hát ugy van az, komék, mint az egy-szeri ember dolga, a ki fiával és egy teherhordó számmal utazván, sehogy sem tudja vala ugy eligazítani a dolgát, hogy az minden embernek tessen. Mi székelyek is így vagyunk ezzel. Tavasz szántáskor mult kilencz esztendője, midőn minket székelyeket az okért, hogy Ferdinánd császárral tartunk vala, a moldvai vajdának, Péternek az a zsvány fia, Illés a szultán parancsára megtámadott, ide a mű hazánkba betört, rakásra ölte a népet és ezrivel vitte a rabokat apja országába. Mászor meg az volt a baj, hogy a törökkel tartottunk és a királyné pártját fogtuk: sanyargattak, pusztítottak bennünket Dobó és Kendi vajdák. Az urak serege elől barlangokba, havasokra kellett a népnek menekedni, mert a kit elfogtak, vagy megölték, vagy az orrát, fülét adták a markába.

— Nos hát, a mondtam esztendőben történt, hogy mikor tavasszal a szénagyűjtésből megdélénk hazafele: ahajt egy kis leány tűnik fel az uton piros kendővel fején, rövid házi vászon rokolyában, mely alól apró fehér lábacskája ugy kitündökölt, mintha elefántcsontból volna. Vállán vitte vállját és gereblyéjét, a mi azt mutatta, hogy ő is napestig dolgozott a réten, de bizony annak a lépésén meg nem látszott a fáradság, de sőt oly szépen énekelte ugy magában, mint akármely fülemile az erdőben.

— Jaj de szép leány volt az eszemadta; már elütöttem rég a harminczat, de még most is motoszkál a szívem körül valami, ha reá gondolok. — A szép fekete haja két vastag ágba fonva, leért a térde csuklyójáig; az orezája gyenge piros volt, mint a pallagi rózsza; a két szeme pedig amugy ragyogott, mint két esthajnali csillag.

— A hogy a leányt megpillantám, mindjárt melléje is sonfordálék és ámbátor látom vala, hogy azt a nagy szemepilláit szemérmetsen süti le két csellag-szemére, nagy bátoran megszólítottam:

— Ugyan, ugyan merre mündögélsz, te kis bárányka?

— Hát látja kied, — mondá ő, — hogy haza a falu felé.

— Hát aztán nem félsz-e tőle, hogy azt a gyöngye lábacskádat a kövees megszurja?

— Nem biz én, — aszondja, — hozzá vagyok én már az olyashoz szokva; nem gorófi párnán neveltek fel ingöm.

— Pedig bizony arra is ráillenél te; mert bizony az a Tündér Ilona nem sokkal különb nálad, a kiről a mesében beszélnek.

— Ne piritsón el kied, — mondja a leányka elpirulva, — nem vagyok én hízlekedéshez szokva.

— Hát ugyan bizony hogy hívnak te kis rozmaringszál, — folytatam vele a faggatózást.

— Engem bizon Szép Iluskának, mert a Szép Máté uramnak a leánya vagyok, a ki ott lakik az alsó faluvégén.

— No iszen ugyan jól eltalálta a nevedet a pap, midőn megköresztelt; jobbat nem találhattott volna a kalandáriumban.

— Az a szép, a ki jó, — mondja a leány nagy szemérmesen.

— Mentünk megdélünk, szóbból szó ke rekedett, melyeket hosszas lenne végig elbeszélni: elég az hozzá, hogy én bizony ugy beleszerettem abba a kis lányba, hogy no! Hát ő keme sem volt idegen hozzám; mert hát mi türés-tagadás, még akkor az ág nem verte volt ki a szememet és olyan hetyke legény voltam, hogy csakugy pislogának utánam, a merre jártam, menyecskék, leányok. Elkértem tőle vellát, gereblyét, hogy ne nyomogassa az ő gyenge vállát és vidáman beszélgetve, egész hazáig elkísértem vala.

Kis dologból nagy lett; sok szóbból jó szándék: hát én el is járogattam a Szép Máté uram házához; szívesen láttak, mert hát tudták, hogy tisztességes szándékkal járogatok oda. Még a nyár végével megkötődött is váltánk; azután pedig mindennapok levék a házánál és az öregekkel kicsináltunk, hogy még a farsangon enyém-tied legyünk.

Ekkor üte vala be véletlenül az a hitvány vajda-fia; hirtelenében oltalmaztuk is magunkat, a hogy tudtuk: de bizony csak visszazorítottak a zsványok; magam is nehéz sebet kaptam a csatában és élve-halva vánszorogtam el Iluskáék házáig; ott reggyentem össze a szakállszáritójok előtt.

Mi történt, mi nem? csak másnap hallottam, mikor szegény apám-anyám, kik mint öregek, az erdőre menekültek volt, engem vérem-vesztve odahaza ágvamba fektettek és híven ápolgattak. Biz elhajtották azok a gonoszok egész falu népét, asszonyt, lányt, gyermeket, kiknek gondolták, hogy hasznokat vehetnek; csak egy-két öregot hagyta meg, de azt is verbe-fagyba.

Tavaszra kelve valahogy kikászolódtam az ágyból és első gondolatom is az én drága jegyesem, Iluskám vala. A béke már megvolt, a királynét visszahozták; nekünk pedig beizente a moldvai vajda, hogy a kinek ő nála rabja legyen: csak lásson utána, jó pénzért visszakapja.

Egész vándorlás volt Jászvásárba; mindenki sietett, kinek ahajt valami rabja volt, hogy a mint teheti, kiválthassa onnan. Istenem, gondolék, hát én mit csináljak, hogy jegyesöm visszakapjam onnan? Vettem a tarisnyám, melyet szegény édes anyám megrakott pogácsával, gondolván, vaj élek vaj halok, de Iluskámat bizony visszaszerzem.

Be is indülék hát Moldovaországba; megkérdeztem fűt-fát, még a madarat is, hol sir a jegyesöm keserves rabságban? Ahajt megtaláltam. Szolgálójává lett egy fiatal bojárnak; ott ette a rabság fekete kenyérét, könyvállatás között.

Meg sem mutatta őt a fiatal bojár, de megszabta árát jó borsosan: husz arany forintban: hozzam el ezt a pénzt s akkor majd kiadja az én drága rózsám.

Szomorun ballagtam Csikországba vissza; mentem megdéltem s fejem azon törtem, hol vegyek annyi pénzt, hogy az én lelkemet,

A KIRÁLYNÉ NÉZŐHELYE.

A MINISZTERELNÖK HADSEGÉDÉVEL S EGY CSOPORT DÁRDÁSSAL.

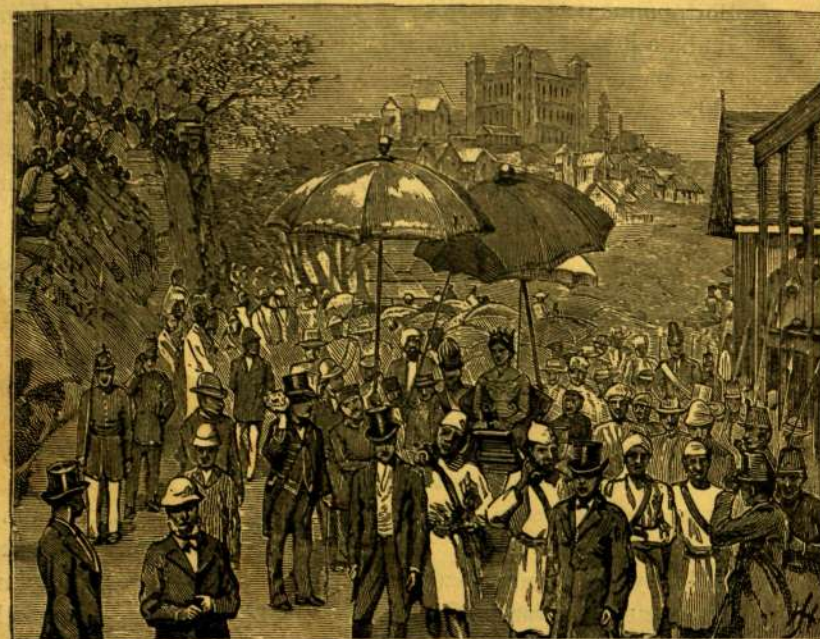

MALAGASSI TŰZÉRSEG A SZEMLÉN.

A KIRÁLYNÉ TESTŐRSÉGE.

HARCZI TŰNTETÉS ANTANANARIVÓBAN, MADAGASZKÁRBAN.

A KIRÁLYNÉ NÉGY BIBORERNYŐVEL, A KIRÁLYSÁG JELVÉNYEIVEL.

MALAGASSI KATONÁK A DISZTÉRRE VONULVA.

MALAGASSI DÁRDÁSOK SZEMLÉN A MINISZTERELNÖK ELŐTT.

UDVARI HÖLGYEK KÖRMENETBEN, HORDSZÉKEKEN ÉS KISÉRETÖKKEL.

NÉGER TYPUSOK KÖZÉP-AFRIKÁBAN.

drága jegyesömet kivégzem onnan a keserű rabságból?

Ha mind eladom is atyai örököm' és komának, szomszédnak a lelke' lekötöm: ennyi drága sok pénzt honnan szedjek össze! Pedig meg kell lenni akár így, akár úgy! Ha mindjárt orrommal turom is a földet, ha a Hargitát kell ásóval átfurnom: mégis visszaszerzem az én Iluskámat!

Elmönék keserves Ditró helységébe, mert tudtam, ott lakik a 'fekete asszony', a ki segíteni szokott a jó emberen. Gondolám, eladom neki testemet, lelkemet; vegyen jobbágynak, rabjának, mert mit ér énnekem a székeley szabadság, ha az én Iluskám, az én drága lelkem, ott eped Moldván, szomorú rabságban? Meg is hallgattam a 'fekete asszony'; ide adá a pénzt és én újra elmentem, hogy kiszabadítsam az én drága szentem'.

Hát meg is találtam, — csak hogy egy kis baj volt: az a gonosz bojár addig sanyargatta azt a szegény leányt, hogy szívét megtörte. Most azt mondá, hogy hozzak még neki öt aranyat érte és kiadja a leányt. Szomorúan tértem a házamba vissza, újra elballagék a 'fekete asszony'-hoz, a ki meghallgatta keserves sirásom' és ide adta a pénzt.

Hát vissza is hoztam azt a szegény beteg teremést. Elvettem Iluskát igaz házastársnak s azóta boldogan együtt éldegélünk. Áldja meg az Isten a 'fekete asszonyt', a mért elengedte az én jobbágyságom': most szabad székegy vagyok és nektek vezértek!

— Sokáig eljen ked' Amborus bá' — kiáltják a székeleyek, — s ne adjon az isten kednek soha több szomorúságot!

(Folyt. köv.)

AZ ÉV KEZDETE ÉS AZ IDŐSZÁMITÁS.

Minden időben szükség volt az emberiség ideje beosztása és dolgai rendezetése céljából bizonyos időszabályozóra. Az első időszabályozó mindenesetre a nap volt, ez az univerzális óra, melynek állása szerint határozta meg az ember az időpontot. Később azonban pontosabb időmérőre bukkant, a midőn bizonyos ingatlan tárgynak, péld. fának vagy póznának reggeltől estig változó irányú árnyékát vette mértékül az idő meghatározásához. Így állottak elő a nap- vagy helyesebben árnyékorák.

Ilyeszerű ábról már a bibliában történnék említések, s így föl lehet tenni, hogy azok már a Krisztus előtti 750-dik évben ismeretek voltak a zsidók előtt. Gaubil jezsuita, ki missziói útjában Kínát is meglátogatta, beszéli, hogy már 1,100 évvel időszámításunk előtt, Csu-Kong kínai császár alatt a mai Honan-Ju városban ily napóra létezett. Ezeket az ó-korban, a nép oktatására, közhelyeken állították föl. Görögországban, hol a khaldeai Berozus által lettek ismeretessé, Anaximander állította fel Lakemoniában az első napórát 545-ben Kr. e., Róma pedig Papirus Cursortól nyerte az első 306-ban Krisztus előtt, tehát csaknem 450 évvel a város építése után, s 276-ban Kr. e. a másodikik, de azután oly közönségesek lettek, hogy a gazdag rómaiak még falusi birtokaikon is tartották. Augustus császár alatt állították fel napóra gyanánt a római Mars-mezőn azt a 117 láb magas obeliszket, melyet Sesostris 976-ban építtetett Krisztus előtt.

Mai napság már nem vagyunk az időmeghatározás e módjára szorulva. Vannak kifizetően szerkesztett óráink, melyek a villamfolyam segítségével egész másodperczre pontosan összehangzhatóak, sőt módunkban van oly gátló körülményeket is, minők a levegő hőváltozásai, vagy zavaró nedvessége, a melyek hátrányosan hathatnának az óra szabatos járására, kiegyenlíteni. Csak egy körülményt kell mindig tekintetbe venni a modern időmérőknél s ez az, hogy még a legpontosabban szerkesztett óráknál is időnként segíteni kell, hogy az igazi délet, a melyet a csillagászok a nap legmagasabb állásától számítanak, meg lehessen határozni. Egy tekintet a csillagászati naptárba, meggyőző arról, hogy az igazi dél, azaz vagyis időpont, melyben

a nap legmagasabban áll az égen, az év egy napján sem esik össze az óráinkon mutatott déllel. Mert ez a dél majd későbbre, majd pedig korábbra esik, mint a miénk, s általában majd minden nap különböző időre, a mi nem jelentéktelen eltéréseket eredményez.

Február 10-én például csaknem egy negyed-órával (pontosan: 14 percz és 29 másodpercz) esik 12 óra után: november 4-én ellenben több mint egy negyed-órával 12 előtt — 11 óra 43 percz és 42 másodperczre. Négyeszer az évben közeledek az igazi dél a miénkhez; legközelebb érinti április 15-én, a mikor a különbség csak egy másodpercz 12 óra után.

Oka annak, hogy az idő egyik déltől a másikig ily egyenlőtlen, a földnek a nap körüli nem egészen egyenes mozgásában rejlik, és a föld forgási tengelyének a föld pályájára való részutas irányában. Ez okból az időköz, a mely a napnak a déli egyenlítőn való két egy mára következő látszólagos átmenete között van, nem egyenlő, hanem az év folytában szabályszerűen ingadozik. Tudjuk, hogy minden oly helynek, mely ugyanazon délvonalt és ugyanazon földtekén, tehát ugyanazon földrajzi hosszúság alatt fekszik, egy időben van dele, míg az ellenkező oldalon ugyanakkor éjfel van. Ugyanazon délkör alatt fekvő helyek órái tehát teljesen egybevágóan járnak. Rómának, Perugának, Velencének, Lipsének és Kopenhágának tehát csaknem ugyanazon időszámításuk van, valamint egyenlő napszakokkal bírnak Kairo, Odessza és Szent-Pétervár is.

Ha ellenben a délkör egy pontjáról kiindulva valamely párhuzamos körben keletre vagy nyugatra megyünk, akkor az időegyenlőség megszűnik és pedig az inkább keletre fekvő helyen az idő mindig előbb jár, mint nyugaton, mivel a föld nyugatról keletre forogván, ott a nap korábban kel. Abból a tényből, hogy a föld felszínén az óra alatt fordul egyszer meg tengelye körül, következik, hogy az időkülönbség két oly hely között, melyek az egyenlítő egy hosszúság fok különbséggel fekszenek, 4 perczet tesz ki, vagyis az inkább keletre fekvő helynek négy perczet hamarabb van dele, mint a nyugatinak. Minden 15 mérföldnyi előhatolással az egyenlítőn kelet felé 4—4 perczel korábbi dél felel meg. Különböző jelentékeny az eltérés oly országokban, melyekben nagy a délkör-különbség. Így Oroszországban, mikor Varsóban dél van, a szent-pétervári órák 37 perczet mutatnak dél után, Jekaterinburgban pedig, az Uralnál 2 1/2 órát délután, a Jeniseinél már 4 1/2-ot, a Lena torkolatánál pedig éppen esti 6 1/2 órát, míg a Behring-szorosnál éjjeli 11-et. Az orosz császár birodalmáról is áll tehát az, a mit V. Károly büszkén mondott a magáról, hogy abban soha sem nyugszik le a nap. Egyéb különbségek is erednek ebből, az például, hogy az Észak-Amerikába küldött táviratok ott korábban érkeznek meg, mint a hogy nálunk feladva lettek, míg az Amerikából Európába küldött sürgönyök utjai, ha mindkét helyen összehasonlítanak az órákat, igazi csigalassúságot mutatnának.

Ezek az észleletek alapszik még az első földkörül-hajózkodásnak az a tapasztalata is, hogy egy hajó, mely keletre nyugatra, tehát a nap látszólagos mozgása irányában indul el, a midőn kiindulási pontjára visszatér, időszámításában egy egész nappal maradt el, míg ha az utat nyugatról keletre teszi meg, egy egész nappal van előnyben. Ezt az igazságot tette a szellemes francia regényíró, Verne is, Sztrögoff című regényének kitűnő ötletévé, midőn a bátor vállalkozó már-már elvesztettnek hitt fogadását ezzel nyeri meg.

Elcano és társai tették első ízben ezt a tapasztalatot, midőn 1522 július 10-én, csütörtökön, a Magelhaens-féle expedicióból hátra maradt utolsó hajóval, a Victoriával kikötöttek Santiago szigeténél, hol akkor a hajószámítás szerint még csak július 9-dike, szerda volt. De már előbb, az 1273—1331 tájt élt arab tudós, Abulfeda sejtelmével látszott bérni e jelenségnek, midőn ezeket írta: 'Tegyük föl, hogy ketten egyszerre indulnak el ellenkező irányban a föld körüli útra. Akkor a visszaérkezésnél az, a ki nyugat felé ment, egy nappal hátrább, az pedig, a ki kelet felé ment, egy nappal előbb lesz időszámításában.' Sokkal később Contarini, velencei követ is kitalálta ezt a magyarázatát a föld első körülhajózói elvesztett napjának. De akkor még kinevetetés volt sorsa.

Kiindulva képzeletben tehát egyfelől nyugat, másfelől kelet felé a föld körül, utoljára egy pontban érünk össze, a hol az órák éjjeli 12-öt mutatnak. A kelet felé haladásnál 12 órával előztük meg azt az időt, mely kiindulásunknál volt irányadó, a nyugat felé haladásnál pedig ugyanannyival maradtunk mögötte. Mivel pedig 12 óra megelőzés és 12 óra megé és 24 órát tesz ki, azért a képzelt összehaladás helyen mutatott éjjeli idő voltaképpen különböző napnak és időszámításnak felel meg. Hogy azonban mifele nap és időszámítás uralkodik ott, az attól függ, hogy kik vezették oda be először a kultúrát és a keresztény időszámítást. Nem eshetik ez a válpont Európába, az újabb kultúra székhelyére, honnan a miveltés egyebűve is szétáradt; inkább oda esik, a hol a részben kelet, részben nyugat felé irányuló fölfedezési utakkal karöltve járó kultur-áramlatok összehaladtak, tehát a földtekének Európával ellenkező fekvésű felére. És valóban ide is esik, a nagy szigetengerre, melynek lakói nem ismerve az emelet tudományos idejét, csak a nap állásához mérték időszámításukat, hanem az így meghatározott időnek azért a keresztény időszámítás szerinti nevet és dátumot adták.

A portugallok és hollandok fölfedezési utjaikat a Jöremény-foka körül tették, tehát nyugatról hatoltak kelet felé; ellenben a spanyolok Dél-Amerika déli fokát hajózták körül, tehát keletről igyekeztek nyugat felé a fölfedezett szigetekhez. Nekik tehát egy nappal kevesebbet kellett számítani a naptárban, mint az előbbieknél, kik Japánnak s a nyugatindiai szigeteknek lőnek tőzsomszédjai.

Igy esik aztán, hogy Makao a kínai parton és Manilla a Philippini szigeteknek csak 7 1/2 hosszúsági fokkal, tehát nem egészen fél órával különböznek az időben, de azért a portugallok által birt Makao egész egy nappal számít többet, mint a spanyol Manilla. Sanitius Alfonso Péter nagyon elesedálkozott azért, mikor Manillából Makaóba május 2-án, szent Anasztáz napján érkezve meg, látta, hogy az ottani portugál papok már május 3-át ünnepelték.

Még több ilyen eset fordul elő a Csöndes-oceánban. A Sandwich-, Társaság és Barátság-szigetek, valamint a Mariana-, Karolina- és Philippini-szigetek lakói Amerikához mérik időszámításukat, s azért a nyugatra eső angol birtokokról, valamint Guineától, az ázsiai szigetekről, Kínától és Japántól egy nappal maradnak hátra. Az egykori Orosz-Amerikában, mely tudvaleg 1868-ban az Egyesült-államok birtokába ment által, egy ideig az orosz időszámítás uralkodott az amerikai mellett, s így a vallásos amerikaiak lehetőségében állott egy helyett két vasárnapot ülni meg, bár ez igen zavarólag hatott az üzletre. Nem is tarthatnak sokáig e viszonyok. A föld új birtokosai az orosz időszámítás helyébe az amerikaiak tették, s így az ottani oroszok egyszerre azon vették észre magokat, hogy 11 nappal lettek öregebbek, a mennyivel tudniillik a Julián-naptár a miénkénél hátrább áll.

Az a vonal, mely a földrészeknek különböző hetinaptárral és időszámítással bíró helyeket elválasztja, szabálytalan girbe-gurba. A déli sarktól kezdődve, e határvonal kezdetben északnak tart, aztán a Chatham-szigetcsoporthoz, Uj-Zeelandtól keletre észak-nyugat felé kanyarodik, s így halad el Uj-Holland keleti felén, a Hebridák és Uj-Guinea mellett a kínai tengerig. Itt azonban legnagyobb nyugati kiszögellésében észak és nyugat felé görbületet ír le, mely Celebest és Borneót délnyugatra hagyva, a keletre maradó Philippini-szigeteket övezi körül, s aztán észak-keletre hajolva a japáni szigetek keleti oldala mentén fölsap a Behring-szorosba, a honnan, az ázsiai szárazföld széléit érintve, újra egyenes északi vonalban tart az északi sark felé.

E sajátságos kanyarulatok következtében megeshetik, hogy bizonyos időben két egymástól nem is oly messze fekvő hely idő- és napszámításában két egész nap a különbség. A spanyol Manilla például a 138-iki keleti hosszúságban fekszik Ferrótól, a holland Gilolo sziget pedig — részben az egyenlítő alatt, északnyugatra Uj-Guineától, a 145-iki keleti hosszúságban Ferrótól. Manilla a határvonaltól keletre, Gilolo nyugatra esik. Abban a pillanatban, midőn Gilolon 1885 január elseje és csütörtök van, 1/4 órával éjjel után, Manillában 1884 decz. 30-át, keddet számítanak, 1/4 órával éjjel előtt. Még nagyobb a különbség Uj-Zeelandban. A mi-

kor itt a keleti fokon 1885 január elseje, csütörtök reggeli két óra van, Manillában 1884 decz. 30-ika, kedd és esti 10 1/4 óra van.

Minden időkülönbségek kiegyenlítésére szokásos a tengerészeknél nagyobb utak esetén a naptár és a hét napjainak följegyzése, úgy hogy minden 180° át lépésénél, Greenwich-től számítva, olyképp módosítják a naptárt, hogy ha keletről nyugatra utaznak, egy napot és hónapszámot keresztül ugornak, ha pedig nyugatról utaznak keletre, ketszer egymásután ugyanazt a napot és dátumot teszik.

Kitűnik a mondottakból, hogy minő nagy a földrajzi hosszúságok arányában az időszámítási különbség is a föld egyes pontjai között. De éppen azért az északi sarkot oly pontnak kell képzelnünk, mely egészen semleges, és melynek nincs is időszámítása, habár valóságos a legpárhuzamosabb elérés is már bele hozza az észlelőt az időszámítási körökbe. A mi a fölvirradt újvetet illeti, azt, mint említettük, széles e földön legelőbb a Chatam-sziget lakói érték meg, míg a Mani-la-beliek legtovább maradtak benne az ó-évben.

KARÁCSONY A TENGEREN.

New-Yorktól Liverpoolig.

I.

New-York téli hajnalán. A fenyő-erdő vizen. A *Scythia* alkalmán. Életlen a hajón. A hajószemélyzet. A kapitány. A szalonutasok és a kivándorlók osztálya.

Egy sötét deczemberi éjjel után lassan virradt meg a komor, mogorva téli nap. Rejtélyes felhőmely borította az egész világűrűt s a ködös levegőben az ember szinte összetévesztette a hosszukás fekete épület-czredet az égre néhezűdő fellegekkel. New-York még szendergett; minden bizonynyal boldog álmokat szövögetve a közelgő karácsonyról, mely oly ragyogó, havas napokat hoz majd neki s annyi mosolygó, vidor arcú járókelővel népesíti meg az utcáit. Mert New-York tud ám érezni. Tud örülni is; hisz csak látni kell, mint büszkélkedik a Broadway-val, midőn az a friss deczemberi hóval a szemébe nevet az embernek s mindenkinél arcára vidorságot varázsol.

Most azonban alszik a világjáró és kinézve döcögő kocsinak ablakából pongyolában lephetjük meg. Minden oly esendes; utcái kopaszon fehérlenek s unalmas szórakozottsággal visszhangzanak a kerekék zajától. Még a legszebb nő sem néz ki előnyben mécsvilágnál kora reggel, s bizony az amerikai városok eme királynéján is meglehetősen mosdatlanság és kuszaltság látszott meg eme mogorva nap hajnalán. Nem is törődött velünk, pedig mi isten igazában usztatunk a rossz kövezet pocétás kátyuiból a part felé.

Kiérve, egy magasra sötétlő erdő előtt állottunk meg, melynek tövében számos épület fehérlék. Gyönyörű sudarak emelkedtek belőle az égre, — mindmegannyi bánatos fenyőszál — melyek azonban most is ép oly büszkén és parancsolólag sorakoznak egymás mellett mint egykor a kanadai havasokon, midőn még nem ültették őket át a hajófedélzetebe. A kihalt fenyőerdő festői sávolylyal szegélyezi a partot, s oly tetszetős, bizarr képet nyújt, hogy a szem világit meg fáradna el látványának ezer árboz-rudja és kötele szemlélésébe. A part egyik házából világ sárgállik elő, míg mögötte egy óriás fekete valami füstölög. Ez a mi hajónk, a *Cunard* társaság öreg *Scythia*ja, melynek fekete dereka hegyként emelkedik ki a molo mögül s türelmetlenül gomolygó füstfelhőben uszik. A hatalmas faépületben nagy a sürgés-forgás, s a pár lámpa ostoba nagy világító gömbökkel sárgállik a ködös levegőben. Itt-ott újságírók, newsboyok dideregnek rekedt hangú hordárok társaságában, míg a kirendelt hivatalnokok oly kétségbeesett álmosággal firkálnak, hogy az ember pusztá látásukra is elalszik. Egy létrához tuskolnak, melynek felső vége elvész a sötétben, de a melyről észrevehetjük, hogy egy nagy zugó, mozgó testhez, — igen, a *Scythia*hoz van támasztva. Köröskörül minden bizonytalan homályba van burkolva. Föllelünk a létrára — pillanatnra habozás lép meg: valóban hát most érintjük utoljára lábainkkal a szabad amerikai földet? ... Az álmos hivatalnokok tuskolnak fel, de azért még sem állhatjuk meg, hogy még egyszer, — csak egyszer meg ne érintsük, ha csak lábunk hegyeivel is azt a földet, a melyet el

kell hagynunk. Még egyszer — s aztán fel a fedélzetre ...

A fedélzet furcsa zürzavaros képet nyújt. A tág árbozoktól óriás póznája kifehérlék a sötétből, — az a vastag fekete tárgy bizonyosan a kémény lesz, míg itt a közelben a szuszogásról ítélve bizonyára a gépek kell lenni. A fedélzeten egyes utascsoporthok sötétlnek s a közülök előtör vitor hangok némileg föllevenitik a különben szomorú képet. Egy pár angol hosszú mackintoshokban körülállja az egymásba fogzkodó hölgyeket, kik dideregve toppantgatnak fázós lábaikkal s olykor fölhangzik csendő kacagásuk. Különböző az utasok bolygó lelkeként járnak össze-vissza a körben s úgy kerülnek egymást, mint a bűnt: isten ments, hogy egymást megszólítsanak.

Nem sokára a zsigongás s a gözjárg megszűnik, pár érthetetlen parancsszó, a kötelek húzá-ának a zaja, a hajóharang csengése: s a homályos alakok leszedek a létrákról. A *Scythia* a lyukba bujt macska ovatoságával hátrál ki a dockból. Észrevetlően bontakozik ki a búz fenyőerdőből; már kezd látszani az a nagy hid két pillérje, melyen New-York és Brooklyn kezét adtak egymásnak, majd maga Brooklyn is s az egész alvó kikötő ... de mindez a téli hajnal bűbájosa, leirhatlanul szép felhőmályán át, mely a tárgyaknak oly csodálatosan fantasztikus bizonytalanságot kölcsönöz. Előtűnk húzódik végül New-York s házainak sötét tömege beleolvad a búval terhes felhők mély sötétségébe, a legbizarrabb fantazmák alkotására csiklándozva a képzeletet ... Rövid idő múlva a szunnyadó város képe rohamosan kisebbedik, s az utas szorosabbra fogja a fejét, a mint a friss tengeri szellő meglegyinti arcát. A távlat sötétül; a kép kezd összefolyni. ... E pillanatban a kibuvó napsgár felkelti a mind halványabbuló várost: New-York felébred, ránk mosolyg a napfényben s a vakító sugarak pongyolájában kiáltja felénk: Adieu!

A szárazföld utolsó sávolya lassankint elenyészik a látátháron s végre az egész ködös, füstös látványból a derült kék ég s a sötétlő tenger bontakoznak ki. Az itt-ott czirkáló halász-bárkák lassankint elmaradnak s a *Scythia* vidorán, de egymagában indul neki hosszú utjának. Az utas visszapillant a kékes síkság ama pontjaira, a hol a szárazföld utolsó sávolya elenyészett s a magányának bizonyos icsztő érzése lepi, — ragadja meg. Öröm, fájdalom, kétség, habozás, melyek lassankint aztán a nyugodtabb tűnődésnek adnak helyet.

Oly szép az a kék tenger! A hajó mögött begyessen húzódik a hajócsavarg által asott országút, melynek hajjai az ember szeme előtt születnek meg és enyésznek el: ez országutat minden alkalommal újra kell megcsinálni. Fialt amerikai leányok, kik most hagyják el először hazájukat, — távesővel kutaják a látátháron uszó családka fátlyot; azt hiszik, hogy ez még mindig a szárazföld. Mikor aztán a fátlyól széjjelfoszlik s körülnéznek a kerek látátháron, akkor látják csak, hogy mennyire magukban vannak! Magukban azon a rejtélyes kék sivatagon, melyre az ég véghetetlen kupolája domborul. S e gondolatnál a két óriás: a tenger és az ég derűs nyugalma is félelmesnek tűnik fel előttük. S nemcsak ők, de mindnyáján érez-zük, hogy most az ő hatalmukban vagyunk.

Friss szellő fujdogál, mely kellemesen villanyoz fel New-York bűzhőit levegője után. A hajón derűs nyugalom uralkodik s a tenger igen jól viseli magát: valóságos Arkádia, mely azonban igen hamar elkomorulhat. Hajónkat hóféhér hojszák veszik körül mintegy testőrség gyanánt. ... Különböző ők velünk maradnak egész Európáig.

Álmos emberekkel nehéz ismerkedni; mi pedig e reggelen nagyon azok voltunk. Világért sem kíséreltük volna meg beszédet, hanem sokat beszélő hallgatással néztük meg apróra *Scythian*kat.

Minő is egy ilyen hajó!

A gözös végében meg két inges és lobogó skót sapkás hajós áll és zsebbe dugott kezekkel szemléli az előtte álló iránytűt. Mögötte van a kormányos házikója, mely azonban most le van szeegezve, miután az utóbbi időben a hajót gözerővel kormányozzák, még pedig a központból. A matróz előtt az iránytűn túl emelkedik a harmadik és legkisebb árboz, — ez előtt sora-

kozik egy csoport, a fedélzetre épített férfi- és nő-kabin, szalon, dohányzó-terem, — ezek előtt a kapitány szobája s a második árboz, előtte a konyha és egy hosszú sorozata a mellékhelyiségeknek, melyek tetején a kémény s a kapitány emeletes hídja áll. Ezek előtt a fő-kormány házikója, — s itt kezdődik aztán a második osztály (steering): a *kivándorlók* osztálya.

Ennek fedélzete meglehetősen üres és nagyon nélkülözi az első osztály kényelmét; az első árboz körül pár lemenő látszik; itt-ott elsőszorú kötelecsomagok hevernek. A hajó orrában emelkedik a horgonycsavaró készülék, ott van maga a reneteg horgony is; ez előtt van az őrszem helye s az előtt — a tenger. A vitorlakötelek csinos elosztása igen tetszetős alakot ad a hajónak. Nyolcz kifüggesztett mellécsolnak biztosítja az utasok életét. Egyik-egyik 60—80 emberre van szánva.

A fedélzet alatt még két emelet van, melyek az első helyen kabinokra, pompás szalonokra, — s a második helyen szegényes fekhelyekre és mellékhelyiségekre vannak beosztva. A fényes berendezésű szalonban, mely egyszerű smind éttermül is szolgál, négy sorban tizenkét asztal látható. Nagyszerű berendezéssel bír a hajó gépezete: az ember szinte megijed, ha a méltóságosan forgó kerekeket s az óriás emeltyű-karokat meglátja. Kazánja a *Scythian*nak tizenkettő volt, ugyanannyi fűtővel, kik neki vetkőzve a kemény munkának, olyanok voltak, mint a Hephaistos legényei. A hajó fenekén húzódik végig a szél és csavartengely, mely a kormány mellett levő csavarral van összekötve. E tengely külön kis alagutban vezetett végig, mely oly alacsony s olyan szűk, hogy az ember csak karikába görbülve mehet végig rajta. Nyílása olyan, mint valami kazáné. Rendkívül kellemetlen, — szinte örömszerű érzés lép meg ezen utazás alatt, midőn a mellettünk forgó tengely minden pillanatban megkaphatja öltönyünket s legott szélylyel morzsolhat. Hátha a hajó most süllyedni kezdene? Süllyedni, mikor mi e borzasztó, hosszú vasalagút végében vagyunk! S e gondolatnál csakugyan az örülés környéke, — a hajótörés, megfúlás és a halál-küzdelem iszonyai mintegy parancsszóra mind megjelennek, — az ember szinte neki megy az alagút rideg vaslemezeinek, s ugyancsak szabaddan lélegzik fel, midőn ismét a fedélzeten van. — Pedig ezt a kínos utazást a gépész maga minden félőrában megteszi, miután csak is így ellenőrizhetik a veszedelmes baleseteket.

A szép hajó vitorláit feszesre duzzasztotta a kedvező szél, midőn kilencz óra felé felhangzott a várva várt hangjel, mely az egymást vadaként kerülő utasokat először volt hivatva reggelire együvé terelni. Lementünk a szalonba: az asztal fejen ott állt kapitányunk s igyekezvén megtörni a rideg tartózkodás jegét, egy némely utassal beszélgetni kezdett. A péda hatott s a kapitány és a kitűnő étlap segélyével valahogy sikerült megismerkednünk. Tea, kávé, csokoládé, vagy ötféle hus, tésza és sok más étel: ime ily gazdag reggeli várt reánk. Szabadon választhattunk, mert az aránylag nagy árért az utas aztán (a szeszis italokat kivéve) mindent kap a hajón. Tányerjainkon igen csinos rézmetszeti vignettes lapokat találtunk, melyekre az utasok nevei voltak felnyomatva.

Reggeli után a társaság ketté oszlott. A nők a női szalonba s a férfiak a *Smoking-room*ba, a pipatoriumba mentek, mely a fedélzeten volt s igen csinos piros bársonybutorzával szinte csalogatta magához az utasokat. Egy amerikai gyémántkereskedő már bele is telepedett s a reggeli faszótó etikejtete után szabaddá röptöt engedve nem csak gondolatainak, hanem lábainak is, — feltevé azokat, nem egy, hanem két asztalra, hogy whiskeys üveget mentül kényelmesebben nyugtathassa ölébe. Mellette egy elegáns öltözött kis vasuti úgynök ül, kinek bitoros arca veszedelmes konkurencziát csinál a pamlag piros színének. Mindketten hibetetlen gyorsasággal tüntették el poharaikkal a 'hot brandy & water' (meleg vizes pálinka). A harmincz-negyen szalon-utas férfierege csakhamar megjelent a *Smoking-room*ban. Ott volt a hosszú szakállú colorádói bányatulajdonos, egy híres new-yorki ügyvéd, egy hat láb magas kereskedő (oly lábakkal, mint valami gázlámpa-talpakkal), kinek felesége mellécsol szobrásszáttal is foglalkozott, — egy Kínából hazatérő angol konzul, egy német pesszgyáros

és még sokan. Folyt a beszéd sok mindenről, csak a lilaszinbe játszó bitor orru vasuti ügynök maradt meg mindvégig kedvencz témája mellett: időnkint odaforult a gyémántkereskedőhöz s titokzatosan pár szót sugott a fülébe: — „I'm too dry“ (kiszáradtam), mondá s magához intve a pinczért, ismételtén új adag pálinkát hozatott kettejük számára. A többiek is némán követték e példát, s a dohányfüstben uszó Smoking-room csakhamar csak úgy hangzott az élénk társalgástól, s vig kacajától. Hiába, a szükség nagy mester!

A déli lunch-nál már mindnyájan ismertük egymást; s a sardínia-dobozok, hideg ételek és sonka felett élénken folytattuk a fent megkezdett társalgást. A fő-étkezés, az ebéd (6—7 óra között), levestel kezdődött s a finom ételek egész sorozata után tésztával végződött; ekkor leszedték a terítőket s giardinettós tálakkal lepték el az asztalokat. Kontinentális gyomornak a „Scythia“ menu-je bizonyára hibátlanak tűnhetett fel; de mi, kik már megszoktuk az amerikai hotelek páratlan kitűnőségű ételeit, — a hajón

kor csak menjen be a Smoking roomba; ott majd talál, ha nem is testi, de lelki sétateret akkorát, a milyenen egy öt világrészről összeverődött társaság mozoghat. Ha ez sincs inyére, üljön le a whist-, vagy poker-asztalhoz, — ha ebbe is beleunt, menjen el a hölgyekhez a női szalonba — no ha már ezekre is ráunt, akkor nem ajánlhatunk neki egyebet, minthogy menjen neki — a tengernek. — A reggelből dél lesz, a délből este s az órák ép oly kellemesen suhannak el mint az üde déli szellő a „deck“ felett.

Kapitányunk, az írlandi Murphy, reggel már ott állott a kémény mellett a hidon. Igazi tengerész-typus volt ő: zömök alak, melyet hosszú téli kabát takart, piros arcz és torzonborz haj. Ha a tenger csöndesnek ígérkezett, mindig a második vagy harmadik tisztet küldötte szolgálatra, ellenben veszély idején néha negyvennyolcz óráig állott kint, odakötte a kapitányi állványhoz. Ha a vihar elmúlt, lefeküdt s aludt harminczhat óráig egy folytában. Egy szóval kipróbált ember volt ő, a

fel kell mászniok az árboczok tetejére; küzködni a vitorlák behúzásával, mit csak nézni is kin. A fedélzetnek különbeni rendbentartása kék flanel-inges matrözokra van bízva, kik némileg magasabb állással bírnak, mint az előbbiek.

Estefelé a szalonutasokat vidor zenehangok csalogatták odáa kivándorlók szakaszához. A szegény emberek, nem tudván mivel ölni unalmukat, nemzeti hangszereikhez nyultak s a matröz bandjou vagy az ábrándos tambourin hangjai mellett tánczolgattak.

PERÁR GYULA.

EGYVELEG.

* Nagy adót kellett fizetni Poroszországban már I. Frigyes idejében is. A parókáért darabonként $\frac{1}{2}$ —3 tallér adót, a ruhán hordozott arany- vagy ezüst-neműért 1 tallér adót kellett fizetni. Kikocsin járt, 3 tallért fizetett adóban. Két tallér volt az engedély díja, hogy kávét, theát s csokoládét ihassék valaki. Külön adó volt a harisnyának.

HAZATÉRÉS A VÁSÁRBÓL.

Jankó János rajza.

való étkezést bizony kissé hiányosnak találtuk. — A „dinner“ után az utasok még sokáig sétáltak a fedélzeten, ülték a Smoking-roomban, melyben ugyancsak hangzott a szó és csengett a pohár.

Végzetlenül kellemes a hajón felébredni. A gép egyhangú „zenéje“ s az ágy édes ringása oly bájosan vezetnek ki az álom birodalmából a kedves kis kabin valóságába, hogy az ember örömmel tekint ki a kerek, vastag üveggel ellátott ablakon át a kekes hullámokra s ez egyszerűen elfelejt, hogy azok mélysége öt perc alatt sirjává lehet. S mily élvezet az üdítő reggeli után a fedélzetre menni, hol minden oly friss, kellemes és üde! És a mellett az a gyönyörű kék ég! A hűs szél ott dalolja vad melodit az árboczkötelek között, melyek a duzzadó vitorlákat tartják. Az az érzés lepi meg ilyenkor az embert, a mi a gyermeknél nyilatkozik, midőn a tavaszi napfényben sütkezhetnek s örül — hogy él. Igaz ugyan, hogy néha kissé határoznak tünethet föl a pár száz lépés hosszú és vagy tizenhárom lépés széles fedélzet, — no de ek-

mi nem is csoda: hiszen a Cunard-társaságnál kapitánykodott.

A hajón rendszeren meglehetősen rend uralkodik. A gép „zenéje“ ad ugyan egy bizonyos monoton alaphangot; de ezt rövid idő múltán annyira megszokja az ember, hogy szinte nem is hallja. Szél változtatva egy alacsony, rongyos ruhába öltözött ember, a vitorlamester, előhívja embereit, kik aztán az ő sipjának hangjára egy siró dallam kíséretében ütemszerűleg huzzák a köteleket. A boatswain hosszukás ezüst sipja uralkodik a vitorlák felett, melyek, daczára a gőz hatalmának, nem egyszer mentették meg már a hajót. Matrözai legkevésbé sincsenek oly poétikus kék ruhában és csikos ingben, mint a hogy azt az ember képzelni szereti. Különböző színű és alakú öltönyeik felismerhetlenül kopottak és rongyosak; nyakuk körül, mintegy ahhoz nőve, valami csunya shawl lóg: fejüket színevesztett sipka fedi. Szolgálatuk valóban embertelen egy munka, a mennyiben minden négy órában váltakoznak s e felosztás következtében se éjjel, se nappal nem nyughatnak. A legviharosabb éjszakában

eszmára, kalapra, stb. A fejadó alól senki sem volt kivéve s a király 4000, a királynő 2000 tallér fejadót fizetett. Minden katona egy havi fizetését kénytelen volt adóba adni. Még vénleányadó is volt. A leányok ugyanis 20—40 év között, ha főként alá nem juthtak, évenként egy tallér adót fizettek.

* Amerikában Kolumbus előtt is jártak európaiak. Határozottan bizonyítja ezt az a lelet, melyet Boston mellett egy szigeten ástak ki, t. i. ott egy régi bronz-harangot találtak, melyen igen régi dán felírás van s melyről azt hiszik, hogy a norvégek és vikingek utján jutott ide.

* Színházi előadásokat az Egyesült-államokban vasárnap eddig nem volt szabad tartani, most öt nagy városban engedték meg, u. m. San-Francisco, Cincinnati, St.-Louis, New-Orleans és Chicagóban. Ez utóbbi helyen minden vasárnap este 11 színházban játszanak.

* Egy előkelő orosz hölgy Párisban azt találta ki, hogy az előszobában nagy medenczét állítottatott fel különféle halakkal s a látogatókat, ha esetleg várokozniok kell, felhívja, hogy horgászszanak, a mire a horog s eszalagot rovarok készen vannak. Az urak e mulatságot oly kellemesnek találják, hogy gyakran sajnálkoznak, ha behívják őket.

FEJÉRVÁRY GÁBOR.

(1780—1851.)

Nem közönséges ünnep volt az, melyet a magyar tudományos és irodalmi világ e héten ült, midőn megadta az elismerés érdemkoszoruját a tudomány és irodalom ma is fiatal lelkű és ifjú tevékenységű veterán bajnokának, Pulszky Ferencnek, a ki nemzetünk művelődési történetében felszázada már, hogy jelentékeny tényező.

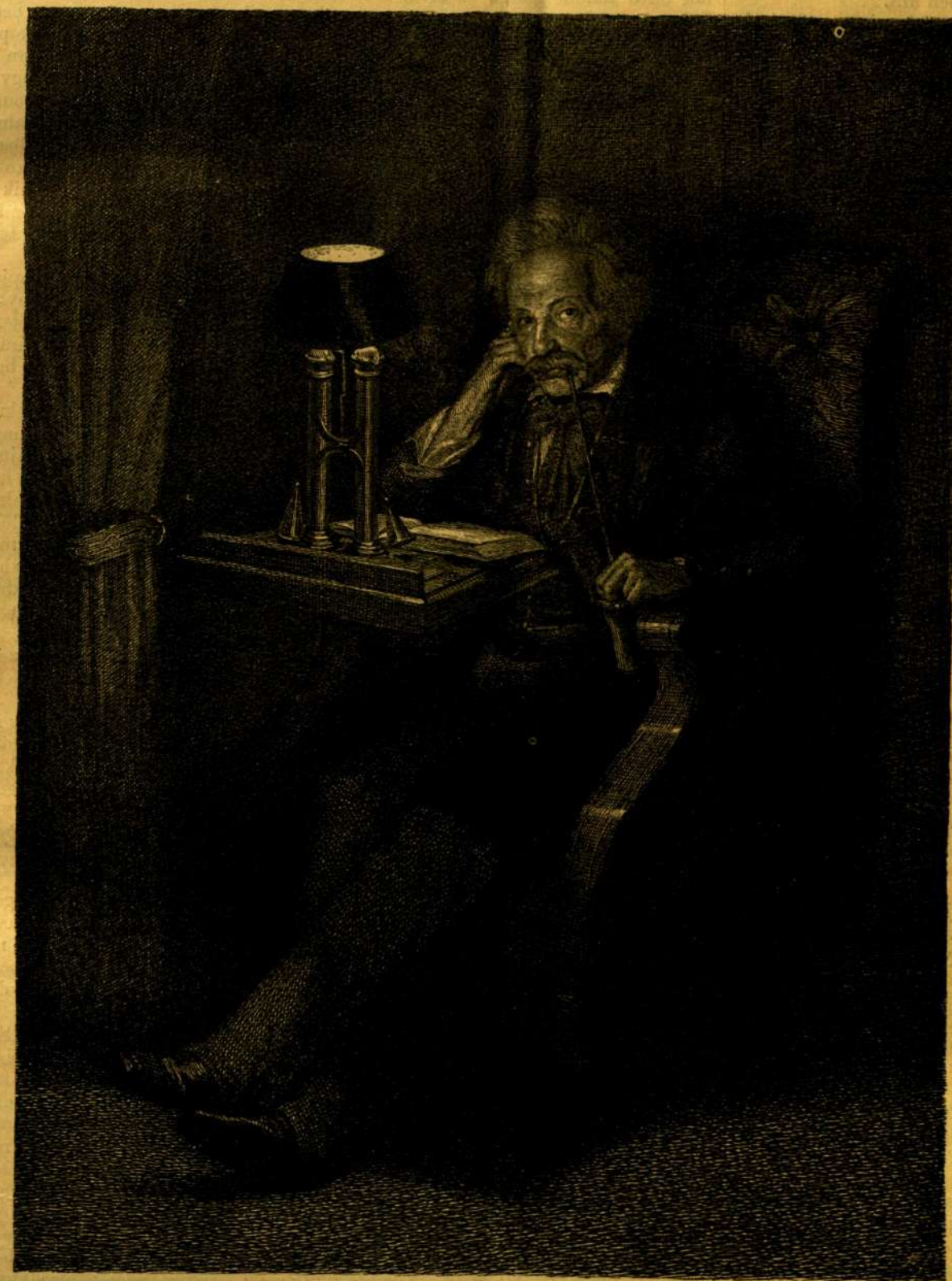
De a midőn a koszorút adjuk, ne feledkez-

működése maradandó nyomot hagy hazájuk előhaladási procezzusában.

Fejérváry Gábor, Pulszky Ferenc anyai nagybátyja, Fejérváry Károlynak, az ismeretes régiséggyűjtőnek fia, volt a kitűnő műveltségű férfi, ki most jubilált tudósunk lelkének az első impulzust, sőt egész életére kiható irányát megadta.

Fejérváry Gábor az időben, midőn atyja, Károly, éppen a Martinovics-tragédia kezdetén meghalt, még iskolás fiú volt; s a mint a jogot elvégezte és ügyvédnek fölesküdt, teljhatalmu megbízottja lőn báró Brudern Józsefnek, egy

emlékirataiban Pulszky, — midőn 1829-ben nagybátyám azzal a szándékkal jött Eperjesre, hogy itt állandóan megtelepedjék. Nézetei eltértek azoktól, melyekkel eddig találkoztam. Ő más körökben élt mindig, mint a városi táblabírák és felföldi magnások. Kitűnő könyvtára volt már akkor, midőn hozzánk költözött s házukban az addig üresen állt felső emeletet kibérelte atyámtól. Anyám panaszkodott, hogy oly nehéz alkalmas nevelőt találni számomra; Gábor bátyám pedig azt találta, hogy ha nem volnék a Pulszky Károly fia, már magamnak is be kellene állni nevelőül, jobb lesz tehát engem

A Pulszky-albumból.

Bohm Farkas 1830-iki olajfestménye után rézbe metszette Doby Jenő.

FEJÉRVÁRY GÁBOR.

zünk meg arról, a kit szintén joggal illet meg belőle néhány levél. Maga Pulszky Ferenc is „Életem és korom“ című emlékirataiban melegen emlékezik meg az ő ifjú korának lelkes, derék mentoráról, kinek az ő szellemi irányára oly határozó befolyása volt, mint talán senkinek ama nagy és jeles férfiak közül, kikkel Pulszky Ferenc életében találkozott, — pedig bizonynyal találkozott! — s ki igazi szeretettel igyekezett benne érzéket kelteni a közelet, a tudományok, művészet, irodalom iránt, szélesíteni látókörét s őt olyanná formálni, hogy az ébredésre kelő nemzet e korszakában azok között foglaljon el előkelő helyet, kiknek hasznos

sokat utazott, dűsgazdag, de pazarul költséző világtinak, kinek pesti háza — melyben a most párisinak nevezett utca van — e század elején Pest legszellemdusabb ferfitársaságának volt gyűlöhelye. Szoros barátság fűzte egymáshoz a két ferfit két évtizeden; de a báró pazar életmódja megzavarta a jó viszonyt. Fejérváry, miután barátja ügyeit rendbe hozta, megvált tőle s elment utazni Német-, Olasz-, Franciaországba s élvezte a képzőművészet ramekeit.

Visszatérve a vörösvágási opáibányákat bérelte ki a kormánytól, s hogy azokra közelebb kerüljön, Eperjesre tette át lakását.

„Új eszmekör nyílt meg előttem, — írja

magamra hagyni, valamelyik szobában az ő közelében. Ugy is lett s én először éreztem életemben magamat függetlennek.

„Fejérváry az új-kor embere volt, ismerte a közgazdasági tanokat, de Smith Ádámmal még nagyobbra becsülte Benthamot, kinek hires utilitarius rendszere akkor kezdett terjedni nálunk. Ha atyám panaszkodott, hogy pénze kevés, vagy nincs is, holott pincze, magtár tele van: Gábor bátyám azzal boszantotta, hogy kezen vitatta, mikép Magyarországnak és lakóinak nem is lesz előbb pénze, míg mindenki adót nem fizet, s naturál gazdálkodás helyett pénzgazdálkodást nem folytat.“

Pulszkyt a nagybátyja vitte le először Pestre, megismertette őt régiséggyűjtő barátaival, Jan-kovich Miklóssal, Kubinyi Ferenczessel, stb. Az akkor még rendezetlen múzeumánál nagyobb érdekük voltak ezeknek gyűjteményei, de egyiké sem annyira, mint a Fejérváryé, kinek antik szobrait, könyveit, régiségeit, bútorait begyűjtötte szállíták Eperesre.

Fejérváry lelkiismeretesen tett eleget mentori tisztének. Együtt utazta be vele az országot, elvezette őt az ismertebb gyűjtemények tulajdonosaihoz s ásatásokban is részt juttatván neki. Majd, miután megtanultatta vele a görög nyelvet, 1833-ban magával vitte Olaszországba, megmutatva és magyarázva annak kimeríthetetlen műkincseit s utközben megismertette őt Német- és Olaszország leghíresebb műregészével, kikkel levelezésben állt.

Fejérváry a Pulszky-ház első emeletét is valódi tündérpalotává, műtárgyakkal rendezett gazdag múzeumává alakította át. Az ablakokra német üvegfestéseket akasztott a XVI. és XVII. századból, gyönyörű jávorfa-szekerényekben állította föl görög, római és középkori műemlékeit; egy régi, sötét nagy lomtárt fölülről világított meg s azt a Parthenon-domborműveknek Böhm, a szépesváraljai születésű híres vésőművész által készített utánzataival díszítette, az egyik oldal falat betöltötte könyvtárával, a másikat széles üvegszekrény foglalta el, melyben etrusai s nagy-görögországi dísz-edényeit helyezte el.

Tanulságos és élvezetes társalgás folyt e termekben, mely hogy egyhangúvá ne váljék, Fejérváry 1834-ben ismét nagyobb tanulmányra vitte magával unokaöccsét, Bejárták Ausztriát, Németországot, Belgiumot, majd átmentek Angliába, Irlandba, onnan vissza Hollandiába, a Rajna vidékére, aztán Franciaországba, Párisba, hol Fejérvárynak tömérdek tudós, műáros, gyűjtő ismerőse volt. Reggeltől estig el voltak foglalva a műemlékek tanulmányozásával. Ez utazásáról szóló benyomásait Pulszky meg is írta előbb németül, majd magyarul is kiadta az „Árvíz-könyv”-ben.

Fejérváry az utazásokat szükségesnek találta. Meggyőződése volt, hogy a magyarnak legnagyobb hibája az az elszigeteltsége, melyre magát kárhoztatja; szükségesnek látta időről-időre más nemzetek országát is meglátogatni, másféle eszmékkel megismerkedni s idegenekkel érintkezni.

Midőn már a nyilvános életre eléggé előképzettnek találta unokaöccsét, — ő volt az, a ki őt 1839-ben országgyűlési követé választatta.

Markó Károly, a kitűnő tájfestő tehetségét is először Fejérváry fedezte föl, s kieszakoztatta, hogy b. Brudern, gr. Andrássy Károly és gróf Károlyi György 3 évre 100—100 forintot biztosítottak a tehetséges ifjú számára, hogy a bécsi festészeti akadémián kiépezhesse magát, s később ismét Fejérváry gyűjtött részére ezer forintot, hogy tanulmányait folytatására Olaszországba mehessen. Markó mindig, midőn már híres festész lett is, nagy lával viseltetett Fejérváry iránt, s pár képet is festett számára.

A Pulszky-jubileum alkalmából a magyar tudományosság, nevezetesen a műregészeti tudomány egy másik büszkesége, Henszlmann Imre is fölidézi Fejérváry Gábor emlékét, egy kedélyes rajzban, mely a „Pulszky album”-ban jelenik meg.

Fejérváry ugyanis Henszlmannnak is atyai jó barátja volt s alighanem ez is Pulszkyval egy forrásból merítette azt az irányt, melyet követve, mindketten diszere váltak tudományos életünknek.

Henszlmann az érintett albumban Pulszky-nak ajánlja Fejérváry Gábornak egy arcképet, melyet Böhm Farkasnak igen jó olajfestése után Doby Jenő edzett, s melyet mi ez alkalommal olvasóinknak bemutatunk.

„Ama felejtethetetlen jó öregnek arcképe ez, — írja barátijához Henszlmann, — ki téged annyira szeretett, hogy utolsó sóhajával is a te nevedet ejtette ki s ki engem is, mint confratert in archaeologicis, kedvelt s eredeti képével nőmet megajándékozta a halála előtti napon. E kép sokszorosításával neked kedves dolgot vélek tenni, de egyáltalán némileg mesterünk iránti kegyeletemet is tanusítani kívánom. Szenvedélyesen üzte ő az arkhéológiát és a régiségek gyűjtését, még pedig elfoglaltság nélkül és nem csak egyoldalul; mert figyelmét minden kornak és művészetnek emlékeire kiterjesztette. Már a huszas években is gyűjtött praehistorikumokat, oly

korban, melyben a régi sírhalmokból vagy más-honnan esetleg előkerült bronzok mindnyáját római fegyvereknek vagy díszeknek tartották, vagy kimondák, hogy azok phoeniki eredetűek és „pénz gyanánt gyakoroltattak”. Fejérváry volt a vizsgálók elseje, ki józanabban ítélte s bennünk is az önálló kutatás vágyát, a tudomány iránti szent tüzet ébresztette, melyet immár félszázad óta ápolunk.”

Fejérvárynak széles olvasottsága vala s még arcképe is kedvence két foglalkozása tárgyával: könyvvel és — pipával tündeti föl. Számos utazásai alkalmával a nevezetesebb európai arkhéológok csaknem mindenikével megismerkedett, kik őt, őszintesége miatt, jól fogadák. Csak Böckher neheztelt, mivel őt a dohányzó tudós nem kinalta meg — pipával. Mert, évek óta tartó tüdőbetegsége dacára, szenvedélyes dohányos vala s mégis, midőn az osztrák behozta Magyarországra az egyeduráságot: egyszerre és rögtön elhagyta a dohányzást.

Csak könyveiről nem bírt haláláig lemondani. Volt is jeles régészeti könyvtárában, melyet örököse, Pulszky Ferencz az akadémiának és múzeumnak ajándékozott, mit olvasni, mert ő, — ha még oly sokba került is, mindent megszerzett, mi az akkori arkhéológiában fontos megjelent és a tudományt előmozdította. De univerzális műveltsége mellett az irodalom egyéb termékeire is figyelmet fordított.

A jó öreg 71 éves korában, 1851. november 2-án hunyt el gyűjteményei körében, Henszlmann Imre és neje karjai közt. Halála előestéjén még olvasta Kugler festészeti történelmét és csak gyöngén érezte magát, de még aludt is. Másnap már mondta, hogy meg kell halnia, mert köhögni már nem bír. Tollat kért, valamit írni akart, de a toll kiesett kezéből. Mint böles halt meg, Pulszky Ferencz nevet sohajtva el utoljára, ki akkor távol, idegen földiken, elválasztva volt tőle s kit ő annyira szeretett.

HAZATÉRÉS A VÁSÁRBÓL.

Jankó János rajzához.

Demeter a juhászok védszentje. Ő könyörögi le a sok elsőköfált birkát, hogy ne kerüljön fel a mennyei rovársra.

Kár, hogy nem idelent lakik a jó Demeter szent. Mert bizony-bizony jobban esnék, ha hébe-hóba a vármegyénél fogná a pártjukat. A haláluk után majd csak megélnék ők patrónus nélkül is.

Hanem az már jó szokás, hogy Demeterkor jár ki a bér: ezért hát ez volna az egész esztendőnek a rozmaringos napja, csak hogy mivel karácsonytájt van, zúzmarás időben, behozatott az a reform, hogy a Demeter napja most Mind-szentekre esik az alföldön (ámhátor a boldonsz kalendáriuscsináló ott hagyta csak a hol eddig volt) s a mindszentnap vásár lett a juhászok sokadalomává.

Azért mesélem el ezeket, mert ugyis világos dolog ebből a képből, hogy vásár van Szőgedében.

Azaz volt s van is azoknak, a kik ott maradtak, mert maradtak ott még a vásárhoz elegenden, többen is mint a hogy kellene. (Mert nem tudom, hallották-e kendtek, hogy a Kiezők Marci mellényezeséből kihuzta valami gazember az ötförintöst?) No de az ilyesmi megcsik ilyenkor!

A mi alakjaink (azaz hogy a Jankó Jánoséi) ott hagyták már a nagy háztömeget. (Hogy mi-ből nőtt itt az a sok ház edes komám?) (S az a furcsa — feleli a komá — hogy egy sem akol köztük.) (Nincs ezeknek az embereknek itt józan eszük komá!)

Hátat fordítanak az emberrajnak, a sok czifra cipellőjű kényes menyecskeknak, a tömérdek bódénak s hazafelé ügetnek.

Minden mutatja már a vásár bomlását; az utak kavargó pora, mely szürkén üli meg az út mentében a füveket és fákát, a messze látható hosszú vonalban mozgó szekerek s hazatérő barmok, sem elejők, sem végők, sehol a roppant sikon... A hol a nap nyugszik, még ott is valami kecskeméti szekér feketedik. (Biz isten beletalál pottyanni a nap, s elviszik saraglyában Kecske-métre — a körösiek nagy szomorúságára.)

A marhák az éhségtől bőgve jönnek, a szekerek előzködve, megriadt lovak, árokba merültek szekerek, kurjongató legények a szeke-

reken, kipirult arcú menyecskek, kik a férjük vagy szeretőjük aláhanyaltott fejét ölükben tartják. Itt-ott egy kendővel bekötött férfi fej (gyanithatni miért), majd meg egy leesett női konty. (Hát ’iszen ennek is lehet valami oka.)

Hanem a mi juhászainkkal nem történt semmi baleset, csak az, hogy a pénzük kevesebb volt mint gondolták, de az is ott maradt, a mi volt.

Nincs is már meg belőle egyéb csak a „Laczi-konyha” szaga meg a borgöz, mely velük megy, no meg a mai nap édes emléke. Hajtogatja is váltig a számadó juhászság: „Borszagú a világ, komám uram.”

Mindenen látszik hogy vásár volt, a bojtár hátul vigan kurjongat, röpök a lóbogós ingujja kevélyen s széles jökdében föl-fölhajtja a czifra kampós botját a levegőbe (Olyan formájú bot az, hogy tán még a betlehemi pásztortól maradt örökbe) és megkapja leesőben. Az elmaradhatlan Bodri vigan szalad elől, csak a számarak nem érzik, hogy mi volt ma, honnan jönnek, nincs bennök semmi rátorító kevélység — de hisz épen azért számarak. A többiek bezeg emelkedett hangulatban vannak.

Az öreg méltóságosan ül a csacsin és diszkalgat a komával, a másik major főjuhászával: — Nem jó dolog ez komá, nem jó világ! — A szénának sines már az a tápláló ereje, a mi azelőtt volt.

— Nem lesz a gyapjúnak jó ára esztendőre, mert öreg asszonyt csokoltam meg álomban szent Mihály éjszakáján.

— Csupa fekete bárányok fognak elleni a tavaszon, mert a fekete bogóra rá sem néztek a madarak az idén.

Csupa „juhász-ügyekről” foly a beszéd, míg hátul a bojtár-gyerek nagy énekszóval járja a bolondját. Meglátszik rajta, hogy jó helyre szegődött a mai vásáron s hogy mézes-kalács szívet visz haza a babájának.

A két öreg pipája elől, noha nem nyirkos a kapa-dohány, minduntalan kiálszik. Nem győznek megállni utközben, az egyik pipából átszórni a tüzet a másikba. Eleget csodálkozik a két számaralattuk, hogy mióta építették erre azt a sok „stáció”!

Pedig az igazi stáció még csak most következik. Faluhoz közelednek. Mosolyog a kocma messziről.

— Nem állunk meg itt komám uram — De bizony megállunk, — ezeknek a szegény számaraknak a kedvéért! —th.

HARCZIAS TÜNTETÉS MADAGASZKÁRBAN A FRANCOZIÁK ELLEN.

A francziák már régóta állást foglaltak az Afrika keleti partja mellett elterülő nagy Madagaszkár sziget körül, sőt magán a sziget észak-keleti részén, a Bali-öböl táján s a szomszéd szigetekben is gyarmatokat létesítettek, melyek között Mayotte és Mohilla igen virágzó kereskedést folytatnak. Szerencsétlenségükre e telepek általában egészszégtelen helyeken fekszenek s így nem csoda, ha a gyarmatosok a gazdaság legnagyobb részét igen kellemes éghajlatu Madagaszkár birtokba vételét a francia kormánytól folytonosan sürgetik. Franciaországot különben is meglepte a hódítási vágy. Szenegambiában, Szonaliban vér nélkül, Tonkingban és Khinában fegyverrel is folytatja hódító politikáját s már közel két év óta Madagaszkárt is fenyegeti. E nagy sziget terjedelme körülbelül akkora, mint a német birodalomé s bár lakosainak száma alig 4 millió, azok legtekintélyesebb részét, a hovák, már a művelt nemzetekhez számíthatók s maga a főváros, Antananarivó, közel 80 ezer lakosával s néhány valóban palotaszzerű épületével nemcsak Afrikában tenne számot. Ehhez járul még a sziget nagy gazdagsága hasznos ásványokban s rendkívül buja természetével. Mind elegendő ok az — okkupáció mellett.

Csak hogy Madagaszkár meghódítása nem könnyű dolog. Közel 250,000 jól begyakorolt katonasága van, a honvédek nem is számítva, kik azonban, mint ügyes lovások és dárások szintén számításba jönnek, mivel már a népis-kolokban tanítják a gyermekeket a dárda kezelésére. A tüzértés angol tisztekkel gyakorolták be s az ágyukkal jól tudnak banni. E mellett Madagaszkár lakói szabadszereztők is s bár a malagassza törzsek a hovák által elnyo-

mott egyes ágai viszálykodásban élnek is a hovák-kal, kevesebbé gyűlölik ezen uralkodó kasztot, mint a francziákat s a haza megvédeése végett készek mellettök síkra szállani.

Ezt tanusította a lefolyt év július 3-án, csütörtökön a fővárosban tartott nagy harcziás tüntetés is, melyről egy jelenvolt angol rajza után közöljük a jelen képet. E tüntetés (hazai nyelven: kabari) a város nyugoti részén fekvő nagy fegyvergyároló helyen tartatott, melynek nagyságát az említett angol háromnegyed angol négyszögmérőföldre teszi. A kabari czélja volt kinyilatkoztatni, hogy a francziák megszegték a békés föltételeket s most már nem marad más hátra, mint küzdeni életre-halálra.

A kormány lapja hívta fel a gyűlésre a népet s a felhívásnak oly szép sikere lett, hogy kétszázszázalékos többen jelentek meg s valószínűleg még többen jöttek volna, ha a felhívás előbb tétetik közzé. A megjelentek közül mintegy 150,000 fegyverben jelent meg. A díszmenet a királynő előtt három angol mérőföld hosszú volt; 5000 iskolai önkéntes (dárdások, gyalogság és tüzértés), mintegy 6000 katoná, udvari hölgyek, tiszték, a királynő testőrsége, a miniszterelnök, stb. A királynőt a főbírák s mintegy ezer arab öltözetben levő kíséret követte. A menet valóban igen érdekes volt; a kitanult dárdás katonák, a se-lyem ruhás hölgyek s a piszkos benszültöttek vegyülete igen változatos látványt nyújtott.

A királynő hosszasan s hazafias szellemben beszélt, a mi a tömeg lelkesedését lángra gyújtotta s élénk és ismételt harcziás kiáltásokat idézett föl. Elmondta, hogy kész volt mindent feláldozni a békeért, kivéven hazája földjét, de a francziákkal nem lehet kijönni, most tehát harcolniok kell s ha szükséges lesz, ő maga áll ki, hogy őket vezesse. Az erre következőt válszokban mindannyian hangsúlyozták, hogy az utolsó emberig melléje állanak s bizonyos, hogy így is fog történni. A madagaszkári nép harcziás hangulatu s mindenik többé-kevésbé gyakorolt a fegyverforgatásban, melyet már az iskolákban is tanítanak.

A kabari egyes részleteit ábrázoló képek közt legfeltűnőbb a négy bibor-ernyő, mely a királyság jelvénye s most is a királynő mellett vitték. A főbírák arab öltözetben voltak. A királynő arany koronát viselt s a mellette levő dárdás testőrségéből való. Palauquina gazdagon aranyozott s homlokzatán sas van, III. Napoleon ajándéka. Jobb oldalán volt a miniszterelnök s mindketten emelvényről hallgatták a nép szónokait. A széles és körülbelül 150 láb hosszú emelvényen voltak még az egyenruhás tiszték, a diszöltözetben levőudvari hölgyek s néhány európai. A miniszterelnök, kinek arcképet nemrég mutattuk be, kerek arcú, sötét olajszínű férfiú, szakáll nélkül, de erős fekete bajuszszal. Igen ügyes ember, ki az angolok rokonszenvét is meg tudta nyerni s általában képes lenne egy esetleg kitörő francia háborúban az európai diplomáciát is mozgásba hozni.

Ugy e tüntetés, mint a madagaszkáriak ügyessége, nehezzé teszi Franciaország tervének megvalósítását, hogy t. i. Madagaszkárt meghódítsa, sőt nem lehetetlen, hogy e terv még megszilárdítja ez országot s Ranavaloa királynő kulturális törekvéseinek új irányt ad.

ÉNEKLŐ AMOR.

Benczur festménye.

A régi világ allegóriái úgy szólván teljes épségben maradtak ránk, minden idők költészetében s művészetében örököven fölöttünk. A szobrász, a festő, a költő allandó forrását találja bennök, s az ábrázoló művészetet ép úgy üdítik, mint a költészetet. A mythologia a művészet

formáihoz és előadásához is rendkívüli változatosságot nyújtott, s az ismétlődés egyhangúsága csak egyesek hibája, kik utánzóztak, a nélkül, hogy alkottak volna.

Az allegoria mely vonatkozásai mindig újra elevenedtek az igazi művész és igazi költő kezei közt, teljes értékű csorbitatlan maradt. A fel-fogás eredetiségében, újságában van a megfújás, s abban az erő és báj, melylyel az antik eszmék és felfogások hozzá simulnak egy modernebb gondolatmenethez.

Ilyen kecses változatosságban mutatja be Ámort, a szerelem e pajzán istenét, hírneves festőnk, Benczur Gyula. Csupa kellemes és festmény, mely a műcsarnok kiállításának is egyik oly vonzó darabja volt.

A bájos szárnyas gyermek rózsák közt ül, lantra nyugtatja fejét, pengeti a huokat és énekel hozzá. A szerelmi dal allegóriája. A nyilat hegyező, szívekre cselező, függönyöket föllebentő, Vénussal deajkódó Amor — ez egyszer ezek közül egyiket sem teszi, hanem a dalhoz folyamodik, mint a lírai költők, kik annyiszor

ÉNEKLŐ AMOR. — BENCZUR GYULA FESTMÉNYE.

hangoztatták ugyanazt, a mire ő bizonyára szintén nagyon hivatott.

A festményt meleg és fényes színek emelik. E szép kővér gyermek üde, gömbölyű tagjaiban vér pezseg; rózsás piros arca mosolyog, ajkai mintegy csattognak. Az élet teljes és friss színeiből van alkotva. Méltók hozzá a szétszórta nagy rózsák, melyek buján tárják szét szirmaikat, s a színek elegáns harmóniáját fokozzák.

Ámor alakja körülbelül életnagy. A jeles festő egész előadási bravurja megvan az egyszerű tárgyu, de gyöngéd vonatkozású festményen.

A FÉNYÜZÉS MINT NEMZETI POLITIKA.

(Királyi udvar Budán 1830-ban. A királyi pár bevonulása Pozsonyba 1825-ben. Az urak fényűzése. Gróf Sándor-adoma.)

Irja EÖTVÖS KÁROLY.

Politikai és irodalmi közeletünk nagy alakjai közül csak hárman élnek már, kik láthatják, illetőleg látták azt a két jelenetet, melyet töredékesen fogok ismertetni. Az egyik Kossuth Lajos Turinban, a másik Zsoldos Ignác Veszprémben, a harmadik Semberi Imre Szádon. Mindkét jelenetnél mesés fényt fejtettek ki őseink, hogy hódolatukat mutassák ki a király és királyné iránt s hogy ezzel a bécsi kormány által mag-bénított alkotmányt visszaszerezni törekedjenek.

Országgyűlés nem volt már 1811 óta. Az adó és katonaság törvénytelenül hajtattott be. A vármegyék nyakán pátensek és királyi biztosok parancsoltak. A nagy restauráció korát élte a világ, Metternich herczeg fél Európának diktált s ebben a fél Európában igen nagyon be-esve volt Magyarország.

Az alkotmányt sehogys sem kedvelő jámbor Ferencz király 1820-ban meglátogatta Prágát s ott a csehek őt nagyon is hidegen fogadták. E fölött Wrbna nem is győzött eleget boszankodni, miután udvari körök nem egy jó vagy rossz élezt csináltak ebből az ő rovására.

A magyarok nem szerették Wrbnát. Hogy nálunk az alkotmány felfüggesztetett: ezért Wrbnát is okozták. Midőn tehát ő felségeik a király és királyné elhatározták, hogy a cseh-országi út után nem sokára Budapestet látogatják meg: főuraink és megyeink elhatározták, hogy a fogadtatást oly fényessé teszik, a melynek szem nem látta még párját. Wrbnát és a cseheket akarták ezzel megfosztolni, ő felségeiket az alkotmány iránt kiengesztelni, s miután ő felségeik innen Troppauban szándékoztak menni, főuraink egy-uttal példát akartak mutatni arra, hogy miként kell fogadni az országlátogató fejedelmet. Kivált ha az hitves társával együtt utazik.

A királyné fiatal asszony volt. Negyedik neje az özvegy királynak, csak négy év óta volt meg férjénél. Ekkor jött először Magyarországra. S a mit a rendek különösen kiemeltek mindig: a királyné bajor főherczegnő volt, mint első királyunk, Szent István neje. Mikor őt év mulva megkoronázták is: e körülmény mind az országgyűlési, mind a küldöttségi, mind a templomi beszédekben sokszor felemlítetett.

A királyi pár fogadtatása valóban fényes volt. Mióta a koronát Bécsből harmincz év előtt haza hozták: azóta Budapest ilyen fényt nem látott. A főpökök, az ország zászlós urai, a mánások, a vármegyék küldöttségei mind a legnagyobb fényűzést fejtették ki. A díszruhák, a férfi és uri öltönyök, a kocsik és lószerszámok ragyogtak az éretől és drágakövektől. A felségek kellemesen voltak megiepvé itt mulatásukat két hétre terjesztették ki.

Egykoru magán-levelek sok pikáns részletet közölnek az ünnepelekről. Gróf Teleky Samu-ról azt írták, hogy felesége gyöngyeivel paszomántoztatta ki mentjét. Az egyik báró Prónay drap d'orból csináltatott magának eszmákat. Mások, és pedig igen sokan bécsi és budapesti boltokból szedtek össze igen sok ékszert és kincset, hogy ebben parádézzanak.

A tisztelgés oly tüntető jellegű volt, hogy szinte erőltetettnek és emélgőnek látszott. Midőn a pestmegyei deputáció kihallgatáson volt, a küldöttség tagjai csaknem nyakába és lábaihoz borultak a királynak, harsányan vivóztak és kalpagjaikat lebegtették — minden udvari czerimónia ellenére.

Pedig a beszéd, melyet ő felsége tartott, sehogys se indokolta, legalább alkotmányossági szempontból, a nagy lelkesedést. E beszédben volt az a híressé vált passzus, mely Európa-szerte elterjedett. „Most — ugymond — veszélyek fenyegetődnék Európában, az egész világ eszelősködik s melléklézlekből ábrándos alkotmányokat hajhász, nem tudva, mit kíván.”

A beszéd latinul tartatott. S ez a kifejezés, hogy „totus mundus stultus” röpszóvá vált, s a reakciónárius államférfiak jelszóvá tették ezt az alkotmányosságra törekvő szabadelvű pártok jellemzésére a szárazföld egyéb államaiban.

Ily szavak furesén hangzottak ama nemzet füleiben, mely épen régi alkotmányát akarta megmenteni. De ezt az észrevételt nem Budapest tették a jelenlévők, hanem tették a vármegyék távollévő komoly politikusai. „A magyarok viselete Budán az egész nemzetet nevetéssé tette Európa előtt.” — „Ez káros és

hazug hízkelés volt. — közli Kazinczy Ferencz.

Valóban csodálatosnak mondható a hódot-lázassága. A királyné, Karolina Augusztia egy ünnepélyes kihallgatásnál megcsókolta gróf Teleky Lászlónét s erre valamennyi főrangú hölgy oda töltött a grófnőhöz ajkaival érinteni azt a szent helyet, a hova a királyné csókja tapadt.

A királyné nagyon jól érezte magát Budán. Midőn férjével elutazott, nem győzte meglepését elegendő szívélves szavakban kifejezni. Ezt is mondá a többi között: «Prágában az ő férje 24 óra alatt több könyörgő levelet kapott, mint itt két hét alatt.»

A magyar udvari főméltóságok közül valószínűleg senki se mondta meg ő felségének a királynénak, hogy a magyarok főleg azért örülnek oly nagyon, mert a mohácsi csata óta, közel háromszáz év óta, ez az első magyar királyi udvar Budapesten.

És ez is csak két hétig tartott!

A királyné másodízben 1825-ik évi szeptemberben volt hazánkban, de csak Pozsonyig. Ekkor koronázták ugyanis meg a pozsonyi országgyűlésen.

Az országgyűlés szeptember 11-ére volt összehívva. A királyi pár szeptember 17-én délután fél öt órakor érkezett Pozsonyba s a primás külső palotájá előtti téren lón számára sátor felállítva, hogy az első fogadtatás itt történjék s hogy a felsegek innen tartsák ünnepélyes bevonulástukat.

Sokan a rendek közül kissé keletiesnek tartották, hogy ő felsegek sátorban fogadtassanak, de azért csak így lón elhatározták. A sátor vörös szőnyegből készült, belseje drága szőnyegekkel volt beterve s benne két fehér selyem karszék a királyi pár s több piros bőrszék az udvarhölgyek számára.

Az udvar maga nagy sereggel és nagy fényvel jött s míg 1820-ban a nemzet fejté ki a fényt a király megnyerésére, most a bécsi udvar látta szükségesnek a fényűzést a nemzet megnyerésére.

A keleti ügyek ugyanis bonyolódni kezdtek. Adóra és katonaságra volt szükség s miután a kényuralmi kormányzat a vármegyék ellenállása miatt tovább fentartható nem volt, tehát meg kellett engedni az országgyűlést, hogy adóban és katonában ne fukarkodjék. Amde az országgyűlésen oly hangulat volt, mely a sérelmek előzetes orvoslását követelte. Nagy Pál, Balogh János, Deák Antal, Borsitzky, Pázmándy stb. hatalmas ellenzéki férfiak így válték szükségessé. A királyné koronázásának siettetését, a nagy udvari fény kifejtését, a lakomákat és ünnepélyeket a hangulat megjavítására vélte az udvar szükségesnek.

A bécsi udvarnál levő külföldi követek nagy része jelen volt. A császári udvar főméltóságai közül Metternich herceg, Trauttmansdorf, Wurmbbrandt stb. voltak ott. Eljött néhány főherceg és főhercegnő, elhozta Napoleon fiát is, a serdülő Reichstadi herceget, ki ekkor látta a magyar nemzetet először és utoljára.

A bevonulás a sátorból páratlan fényű volt. Ő felsegeik kocsiját 8 ló húzta. A kocsit után az egész magyar testőrszereg ment herceg Eszterházy f. kapitány vezetésével. A lovasok után a főpárok, zászlósorak és főrendek fogatai következtek hihetetlen pazarlással kiállítva.

Herceg Eszterházy Miklós gárdakapitány ruhájának értékéről meséket mondtak. Herceg Batthyány Fülöp hintájára hét (7) mázsa ezüst volt fölveve. A hintót hat bokréta húzta s a lovakat és kocsit 22 fényesen öltözött apród és fullajtár kísérte. Természetesen feltűnő volt Rudnay primás fogata is. S feltűntek a kiháló három nagy család utolsó tagjai: az utolsó Koháry herceg, az utolsó Illésházy gróf s az utolsó Grassalkovich herceg.

A bandériális, illetőleg főúri lovagok közül mind ekkor, mind a 25-én végbement koronázás alkalmával különösen nagy lovak tűnt fel. Gróf Keglevich és báró Orszay különösen öltönyeik által s báró Wesselényi Miklós és gróf Sándor Mórész különösen alakjuk és lovaglásuk által.

A kezemen levő egykorú jegyzetéből látom, hogy az országgyűlési ifjúságnak már ekkor bálványa volt az ifjú Wesselényi Miklós. De most nem róla akarok szólni.

Hanem gróf Sándorról, ki európai hírű lovas még csak ezután lett, de a ki már ekkor is megérdemelte későbbi híret s ki minden ud-

vari rendszabály ellenére nagyon rájlesztett ő felségekre, a királyra és királynéra.

A nemes gróf ugyanis, midőn a főúri lovagok tisztas távolban elfilírozottak a királyi sátor előtt, irtóztató három ugratással csinált parádét a felsegek előtt. Hatalmasan betanított lova csaknem egyenesen ugrott a magasba, mint a kőszáli kecske és aztán előre s ez ismétlődött kétszer még s az egész jelenet úgy tűnt föl, mintha ló és lovas megőrült volna s mindjárt összetörné magát. A jelen voltakban meghűlt a vér, mindnyájan elremültek, a király csodálkozva felkiáltott, a királyné ijedtében felugrott ülőhelyéből s az udvarhölgyek csaknem megmerevedtek bámultukban. Csak akkor változott meg a hangulat, midőn látták, hogy a gróf a parádé befejeztével nyilsebesen rohan tovább s helyét elfoglalja társai közt, megismogatóván fekete lovának sörény nyakát. Ő felsége a mellette levő gróf Zichy minisztertől kérdezé, ki az az ifjú? Zichy megmondá. Ő felsége ekkor mosolyogni kezdett: «ah der Sándor? ja wohl, ich kenne schon», mondá s maga magyarázta meg a királynénak az ifjú gróf ügyességét és vakmerőségét.

A koronázási lakomák meg nagyobb fényűzéssel folytak le. A politika kívánta ezt.

— Hiába: a fejedelmek és a nemzetek egyaránt szeretik a fényt s egymás örömeire, gyakran egymás elaltatására használják fel azt. De minden uralkodó közt a magyar király az, ki legkönnyebben meg tudja nyerni a nemzetet fényűzéssel is, de a nélkül is.

NEGER TYPUSOK KÖZÉP-AFRIKÁBAN.

Afrika közepének feltárása, bensejében és nyugoti oldalán a Kongo-állam fölállítása, keleti részei fölött az ujjában sokat emlegetett német protektorátus, mind fontosabbá teszik e világrészt a mévelt világ előtt s érdekesebbé népeit, melyeket most már ideje tanulmány tárgyává tenni, ha közéjük a civilizáció áldásait bevinni akarjuk s eloszlatni a felőlők uralkodó téves véleményeket.

Mert igaz, hogy miveletlenek s némely törzsek még az emberevőség vadak; de nem igaz, hogy a mivelődés számára teljesen hozzáférhetetlenek. A velők érintkezett utazók legkitűnőbbjei, maga Stanley is, határozottan, sőt fölhíborodással keltek ki ama hárszélés ellen, hogy a középfrikai néger sem szeretettel, sem vonzalmat nem ismer; hogy az erkölcs alapjai, az emberi természet nemesebb alkatelemei idegenek tőle, s hogy a fejér fajnál alantabban álló egészen külön fajnak, az európai ember és a majom közti kápos gyanánt tekintendő.

Stanley lelkiismeretesen igyekszik jellemezni ama néger törzseket, melyeket útjában tanulmányozni módja volt; nem tagadja, hogy vannak közöttük engedetlen és nyakas, önféjű, renyhé, minden gazdaságra hajlandó fajok, kik a gonoszszágban oly éleselműséget tanusítanak, hogy helyes irányba terelve, megbecsülhetetlenekké válnának. De példákla bizonyítja be, hogy még a legvadabb és leggonoszabb néger lelkére sincsen hatás nélkül a szelidség, a nagylelkűség, s kellő formák közt alkalmazva, lefegyverzi őt.

A Stanley által ismertett néger törzsek közül röviden mi is bemutatunk néhányat. Ilyenek a *vangranak*, a zanzibári szabadon bocsátott rabszolgák. Az afrikai kutatók ezeknek szolgálatát szokták igénybe venni, fedezet és kíséret céljából. Ezek nem is egész vadak, érintkezésben élve a civilizált világgal, az arabokkal, persákkal, beludszokkal, európaiakkal. Stanley szerint szeretetre és ragaszkodásra képesek, megvan bennök a hálaléret s az emberi természetnek sok más nemes vonása. Kellő bánásmód mellett jó, engedelmes szolgálóká idomíthatók s közöttük nem egy ügyes, becsületes, szorgalmas, tanulónak, vállalkozó, tisztességtudó és erkölcsös van s röviden szólva, az ember minden jellegző tulajdonságában a föld felületén bárhol előforduló, bármely színű és fajtájú emberekkel egy vonalon állanak. Ezt azonban fölismeri elfogulatlan s türelmes megfigyelésre van szükség s az összehasonlításnál nem szabad azokra a jellembeli mintákra gondolni, kik a fejérek között is kivételek.

A zanzibári négerknél a fejlődés az, a mi hátramaradt. Ők most élik vaskorszakukat, melyben, négy-ötezer évvel ezelőtt, a fejér ember sem lehetett külön náluk szellemi és erkölcsi tekintetben. Kétségkívül megvan bennök minden bűne is a még barbárság nyugében álló népeknek, de már tudják az állapot megvetendő voltát. Ha kiemeljük őket a szellemi sötétségből, náluk is megindul a nemesedés, a finomodás folyamata. Erényeikben megvan az arkhimedesi pont, melyen a civilizáció sikerrel vetheti meg emeltyűjét, hogy őket ez állapotból ki, és a mivelődés magasabb fokára emelje.

A Zanzibár mellett Ngambuban lakó *vangranak*, vagy bennszülöttek boldog, vig kedélyű emberek. Szeretik a társaságot s így könnyen hozzáférhetők. Becságyuk nem terjed még tovább a fejér ingnél és rító vörös sapkánál, s legfőljebb egy sötétbarna csomagok, ládák, áruk hajóra vagy onnan a rakodóba hordására; leginkább mint teherhordók szerepelnek. Mások házi szolgálakul nyerne alkalmazást, vagy mesterséget tanulnak, puskák javításával, kések, övek, mindenféle csesebecsék készítésével, ács- és hajóépítési munkával keresi kenyerüket. Ismét más az arab kereskedőket és a tudományos expedíciókat kísérők, s ha egy kis pénzt össze tudott szerezni, egy kis házat és kerteskét vásárol magának, néhány kókusz-fával, néhány sor maniók-bokorral, édes burgonyával és földi mogoróval bevetett ágygylal. Itt tart azután egy kis baromfit és egy kecskét, no meg két feleséget s él boldogul és elégedetten.

Livingstone, Burton, Speke, Grant és Stanley sikereik javarészt a vagyanaknak köszönhetik. Az egyenlítő alatti népek neveivel ezek ismertették meg ez utazókat, ők kísérték kalandos vállalkaikban s akadtak közöttük egyesek, kik valóságos példányképei a hűségnek, becsületességnek, sőt, — mint Stanley «Lady Alice» nevű sajátjának kormányosa, Uledi, — igazi hősjellemek, bátrak és önfeláldozók.

De van Afrika belsejében a vangyanaknál Stanley szerint még egy külön fajja is: a *nyamnezik*. Ezek komolyabbak és durvábbak amazoknál, mert a mivelődésben ezeknek egy fokkal alattok állanak, nehezebben fegyvermezhetők s engedelmességre nehezebben szoktathatók s felfedezési utazásoknál kevésbé alkalmasok. De mint teherhordók már most is határozottan feleltők állanak. A betegségük iránt nem oly fogékonyak, erejük, kitartásuk nagyobb, s büszkén végzik teendőiket. Született utazók s ezért megbecsülhetetlenek. Jó bánás mellett a legtanulékonyabb és legjobb indulatú teremtsékek valamennyi ismert afrikai néger faj között. Bátorúságukat nem egy véres csatában mutatták ki az Unyamvezi és Uzukuma nevű országok eme lakói királyuk, Mirambo alatt, kit Stanley «napoleoni vezetőnek» nevez. Ők az afrikai harezidok magasztalt hősei s Livingstone és Stanley is hálával emlékeznek szolgálataikról, s őket az afrikai népek színe-javának, a «jóvő fajtájának» nevezik.

A Viktoria-Nyanza körül lakó néger törzsek közül Stanley különösen a *vangadakat* emeli ki, kiknek hatalmas uralkodója, Mtésa császár már fölvette a keresztény hitet s könyörög, hogy hozzá missziókat küldjenek, melyek segítségével egész népét keresztényen tehetné. Stanley Ugandát és szomszéd országait tartja a legalkalmasabb talajnak a térítésre.

A Livingstone- vagyis Kongo-folyam mentén lakó népek, a mennyire velők barátságosan vagy nagyon is ellenséges módon érintkezésbe jutnia alkalmuk volt, sorra ismerteti Stanley. Így a vad *ruva-ruvák*, az őslakók utolsó menedékhelyeik; az egész mezelen járó *uhomboiak*; a szelid, tisztességtudó *uguhai* törzset, melynél a hajfodorítás művészet jobban ismeretes, mint Afrika bármely részében; az ember-evő *racirak*, *ragomák* és *vanberbék*; a *vabudzsák* törzset, melyben először nyílt Stanleynek alkalmuk Közép-Afrika részének szelid, szeretetreméltó, hamisítatlan ártatlanságával megismerkedni. Őket mondja a nagy utazó «az afrikai világ legelőkelőbbjeinek».

Midjárt ezek mellett laknak a hegyes ráspolyozott foga, s a kutya kivételével minden állatot megevő *vahyjak*; továbbá *Uhombó* elragadóan szép, termékeny völgyének lakói, kikről Stanley, dacára csuf külsejüknél, elismeréssel beszél, szorgalmukért, melylyel gyönyörű kerteiket miveléskereskedelmi összeköttetésekre való hajlandóságukért. Pedig rendkívül rút te-

ÁSATÁSOK A RÉGI LAVUNIUMBAN.

remtések, tele mázolvá sárga és fekete festékekkel s a bőre beedzett, távolított körökkel, keresztekkel és mindenféle figurákkal.

Mayema lakói nagyon vegyes természetűek, vendégszeretők és rablók, alázatosak és alattomosok s az erdőbellekre a leölt ember husa valóságos csemege. Ezekről pár napi járóra van a *törpek* országa, de melyet Stanley csak elbeszélés után ír le. *Nyange* a legnyugatibb fekvésű pont, melyen Zanzibárból elkerült arab kereskedők laknak. Ezen túl kezdődik aztán az igazi «sötét világrész», melyet fehér ember nem ismert s tán be se járt Stanley előtt. Óriási öserdők terülnek el itt, melyeken hetekig tartott a keresztül hatolás száraz lábbal, míg az expedíció ismét megpillantá a Luabál vagy Livingstone folyót, vagy, a minek most már tudjuk, a Kongo-folyamot. Az öserdők lakói, az *uregák*, a nagy világtól oly elszigetelten élnek itt, mint csak az utancsok, de kunyhóikon, házi szereiken, fegyvereiken még is látszik valami primitív civilizáció. A férfiak majombőr, a nőkök párduezbőrsapkát viselnek, melyről az állat farka is lelóg, a nők 2—6 kilogramm súlyú vas- és rézgyűrűket hordanak lábaikon és karjaikon. A mi leginkább meglepő, az haladottságuk a kovácsmesterségben, mely szintén arra mutat, hogy van tehetség a civilizáció befogadására még az öserdők elzárkózott lakosaiban is. E kovácsműhelyekben ők kalapácsokat, hordókat, szekerkeket, nyársakat, bárdokat, kardokat, sodronyt, buzogányszerű vasgömböket stb. állítanak elő. Ez emberek tagadják, hogy ember-evők, azt mondják, egy «soko» nevű majom az, melyet törrel fogva megesznek s melynek koponyáival utcaikat kirakják; de biz azokat Hustley tanár valóságos emberkoponyáknak ismerte föl.

A *vangak* országától kezdve vizen tette meg útját Stanley expedíciója s noha nagy akadályok közt, aránylag gyorsabban hatolt keresztül a különböző népeken, melyek, leszámítva néhány vad, rabló és ember-evő törzset, csodálatosképen szelidebbeknek bizonyultak, mint a Kongo nyugati folyása mellettiek, a kiknek pedig már alkalmuk lehetett ha nem is fegyverekkel, de oly négerekkel érintkezni, a kik kereskedő természetüknél fogva sokat forogtak a fehérek tengeremléki telepein s így a kultúra bizonyos fokát átvehették volna hozzájuk.

Az új Kongo-állam alakítása alkalmából ezekkel még sokszor lesz alkalmunk foglalkozni, a mikor is nem mulasztandjuk el, hogy a kultúrának megnyerendő e népeket olvasóinkat megismertessük.

ÁSATÁSOK A RÉGI LAVUNIUMBAN.

Két vagyos angol: Pullan és Savile Lumley, az utóbbi a római angol követ, a lefolyt év tavaszán igen érdekes s eredményre vezető ásatásokat rendeztek az albán hegyek közt Civita Lavinia mellett, mely a régi Lavunium helyén

fekszik. Ez ásatásokról mutatunk be itt néhány képet.

Lavunium egykor híres római város volt s különösen messze földön ismerték templomát, mely Juno Sospitának volt szentelve. Antoninus Pius és a híres színész Roscius a városban születtek. A mai Civita Lavinia, egy középkori kö-fallal kerített város, részben a régi római város helyén fekszik s így magában a városban, mint környékén számos rom található. Juno templomának romjait is mutogatják, de világos, hogy helytelenül, mivel régi írók szerint e templomot árkok és kőfalak vették körül, minőknek a jelzett romoknál semmi nyoma. A házak között vannak egy színház romjai, hol néhány évvel ezelőtt Claudius szép szobrát találták.

Pullan, ki már 1879-ben meglátogatta e régi helyet s a Juno Sospita tiszteletere szentelt templom helyét egy a jelen várostól keletre mintegy negyedérföldnyire fekvő fensíkon gyanította, ugyanitt megkezdte az ásatásokat s három hó alatt csakugyan megtalálta a keresett helyet, többek közt egy hosszú oszlopsorozattal körülvett épületet, melynek hossza 113, szélessége 41 láb volt. Számos műemlék jutalmazta az ásatásokat. Parosi márványból faragott három életnagyságu lőfő között a legnevezetesebbek; mindkettő vagy görög munka, vagy a keresztény időszámítás megelőző korból készült utánzat. Még a negyedik lőfőt s egy kősi darabjait is megtalálták, s az angol tudós azért azt hiszi, hogy ez épület tetején, hasonlóan a halikarnassusi mauzóleumhoz, négyes fogat állott. A fogatot hajtó női istenség feje is megtalált. Találtak még más részleteket is e kocsiból s Lumley azt hiszi, hogy az ásatásokat folytatva az egész quadrigát képes lesz összeállítani, mely lelet a modern korban a legérdekesebbek közé tartozik. Ugyanitt találtak még hat római harcos töredékeit, tokáikat, öveket; de ezek már nincsenek összeköttetésben a quadrigával, mivel jelentékenyen későbbi korak s nem oly kitűnő művészi munkák.

Bemutatott képcsoportunkon látható a nevezetes ásatások helye távolban Civita Lavinia-val s a Campagnával; egy a lőfejek közül; a női istenség feje; egy Najad teste, melyet fürdőhelyiségben találtak s továbbá Jupiter feje, melyet Civita Lavinia közelében Caligula villája helyén ugyancsak e két angol tudós ástott ki. A nagyérdemű leleteket Angliába szállították.

A KALENDÁRIUMOK TÖRTÉNETÉBŐL.

Azokkal, kik a most lejárt szűkőév február 29-én születtek, egy nagy igazságtalanság fog történni három évig egymásután, egész 1888-ig nem fognak részesülni a minden más halandóknak fentartott örömben, hogy születésnapjuk évfordulóját megünnepelethessék.

Vannak tehát *naptári páriák* is, kiket semmi emberi bölcsesség és szabadelvűség még soha sem tudott s nem is fog tudni soha a töb-

biekkel egyenlő polgári s társadalmi jogban részesíteni. Ezek engesztelő áldozatul dobtak az ősidők ama hosszú küzdelemben, melyet az emberi véges tudomány a természet végtelen törvényei ellenében kénytelen volt századok, évezredek óta folytatni. S nem is oly kicsiny pedig ezeknek az általános szabályból kizárt egyéneknek a száma, mert ha minden másodpercze egy születést veszünk az emberiség egyetemében: akkor egy napra épen 86,400 születés esik s minthogy ez az eset minden negyedik évben előfordul, tehát csak egy emberöltő alatt milliókra mehet a február 29-én születettek névsora.

Ilyenek az emberi intézmények gyarlóságai, még az *úr és az idő* felosztásátsem képesek igazságosan s kifogástalanul gyakorolni, hogy mindenkire egyenlően süssön a felkelő nap s feje fölött mindenkinek egyenlő időben forduljon meg a csillagos ég boltozata.

Nincs ebben semmi nagytús, ne tessék e szavakat üres frázisnak venni, inkább lássuk, miből eredhet e kivételes helyzet, melyben minden emberfia találhatja magát.

A fő-ok minden bizonynyal az emberi ismeret és tudomány tökéletlenségében rejlik, de közvetlenül magában számítási rendszerünk hiányosságában is keresendő. Ugyanis a föld napkörüli keringése idejét, melyet polgári esztendőnek nevezünk, nem tudjuk időszámítási rendszerünk alapján teljes pontossággal meghatározni, más szavakkal a nap-esztendő és a polgári esztendő egymásközt összemérhetetlenek, incommensurabílisok. Ha a nap mindig az egyenlítőben s nem az ekliptikában, mindig egyenlő sebességgel forogna, csak akkor lenne a polgári s a valódi napesztendő tökéletesen egyenlő.

Napesztendőnek nevezik azon időköz, mely alatt a nap földkörüli látszólagos keringésében ugyanazon ponthoz vagy éjfélyhez egyszer újból visszakerül. Ez az időköz 365 nap, 5 óra, 48 perc, 46 másodperc, 29 harmadperc, 50 negyedperc, stb., stb., vagy mondjuk 365 nap és 6 óra. A polgári esztendő pedig röviden csak 365 nap. E 6 órai különbség minden négy évben egy egész napot (4×6=24 óra) tesz ki s ezt szokták február 28-adikán hozzá adni minden negyedik évhez és ez, az egy nappal (29-ik február) megtoldott esztendőt nevezzük szűkőévknek. De nevezik azt *bisextilis* esztendőnek is, minthogy Julius Caesar, ki a naptári rendszert Krisztus előtt a 46-ik évben megalapította, úgy rendelte volt, hogy ez a 6 órából keletkezett nap március 6-ik kalendájához (sexto Calendae Marci) adassék hozzá.

Bármily egyszerűnek látszik is most, hogy immár föl van találva ez a Juliánusi rendszer, nem kell azt hinni, hogy arra csak egy 24 óra alatt reájöttek volna a csillagászok.

Számtalan különböző alap szolgált a régi kronológusoknak kiindulási pontul az esztendő meghatározására, nagy eltérések történtek a polgári és csillagászati időszámításban a történelmi följegyzésekben, a nemzeti és vallásos ünnep-napok évfordulóiban, míg végre rájöttek, hogy a legegyszerűbb esztendő alak a nap látszólagos földkörüli útja. S valóban a napesztendő legjobban megfelel az emberi társadalom mindennapi igényeinek. Ezt választván alapul, azt az igen fontos eredményt érjük el, hogy az évszakok, tavasz, nyár, ősz és tél állandóan megtartják helyzetüket, a legnagyobb hideg és a legnagyobb meleg mindig december, illetőleg július havára esnek.

Csakhogy arra, hogy ez változhatatlanul mindig így történjék, szükség, hogy a polgári esztendő is egyenlő legyen a tropikus esztendővel, azon időközök tudniillik, mely két egymást követő éj-napegyenlőség (equinoctium) közt letelik. A mi pedig, a mint a fent mondtakból kitünik, nincs így.

Ha az esztendőt, úgy a hogy az egyiptomiak vették, 365 napra tesszük, tehát negyennappal rövidebbnek, mint a napesztendő: világos, hogy akkor a tavaszi *éj-napegyenlőség*, mely például az évben március 23-ikára esett, négy év múlva 24-ikére, 8 év múlva 25-ikére, 12 év múlva 26-ikára s így tovább minden négy év után egy nappal későbbre fog bekövetkezni, úgy hogy a tavasz kezdetén uralkodni szokott hőmérséklet, mely a napnak az ekliptikán való helyzetétől függ, lassankint s folytatódóan egy nappal előbbre tolatik. Ápril, május, június, stb. hónapokban következőleg 1460 (4 + 365) év alatt az esztendő minden napjai egyszer ugyan-

azon hőmérséklettel fognak bírní, melylyel márczius 23-ika a periódus kezdetén az éj-napegyenlőségek birt.

Más szavakkal, tavasz, nyár, ősz, tél mindig változásnak lennének kitéve, ez pedig semmi esetre össze nem férhet a társadalmi élet föltételeivel, főképp a földművelés igényeivel. Hogy a fák egyszer tavasszal, máskor ősszel virágozzanak, hogy a gabona egyszer júliusban máskor novemberben érjék meg: ez olyan abszurdum, mely ellenkezik a köz-felfogással. Pedig, a mint meg fogjuk látni, már ez is megtörtént többször és több helyeken, mert ősz utoljára arattak s tél derekán szüreteltek már igen sokszor az ember. Ezen a zavaros állapotban csak is az *interkalálás* által lehetett segíteni.

A római esztendő, melyet Numa 355 napból alakított, körülbelül 12 holdfölgárnak (354 nap) felelt meg. E számítás tehát épen a fentjelzett hibába esett, tudniillik igen rövid volt s minden negyedik évben tizenegy nappal később következett be a tavaszi éj-napegyenlőség. A decemvirek alatt, Numa után mintegy 300 esztendővel, az eltérés már olyan nagy volt, hogy a márcziusi equinoctium június 5-ére oszszott elé. Hogy tehát a nap mozgásával ismét némileg összhangba hozzák a polgári esztendőt, a decemvirek elhatározták, hogy minden második évben egy egész hónap interkaláltassék február 23-ika és ápril 1-je közé. E hónap, mely váltakozva most 22, majd 23 napból állott, mint mercedonius (*márczius*) nevezetett, és így egy interkaláris esztendő most 377, majd 378 napot foglalt magában. E szerint négy egymásutáni esztendő 1465 (355 + 377 + 355 + 378 = 1465) napot tett ki, vagyis közelítőleg négy 366 napos mostani szökő esztendőnek felelt meg. Így tehát most a másik végletbe estek, igen hosszúra vették a polgári esztendőt.

Ezt az interkaláris rendszert később akképp javították, hogy egy 20 évi ciklust állítottak fel, mely alatt *négyszer* 5 egész napot elvettek az esztendőkből úgy, hogy minden ciklus 7305 (1465 $\times$ 5 — 20 = 7305) napból állott, a mi tökéletesen megfelel huszszor 365 1/4 napos esztendőnek (365, 25 $\times$ 20 = 7305,00). De mennyire bonyolódott, sok zavart okozható számitási rendszer volt ez a husz évi ciklus! S okozott is nagy zavart, úgy a csillagászatban, mint a törvényeszkíi ülés napjai s a születésnapok meghatározásában, vagy a hogy akkor neveztek, a *fas* és *nefas* napok elintézésében.

F.

PULSZKY FERENCZ JUBILEUMA.

Nagyérdemű tudósunk, Pulszky Ferencz irodalmi működésének felszázados emlékére az orsz. régészeti társaság és az írók s művészek társasága által rendezett emlékünnap decz. 30-án délután az akadémia dísztermében díszszel és érdeklődés közt folyt le, a tudományos körök, hatóságok, és a nagy közönség részvétele mellett. A miniszterek közül ott volt Tisza Kálmán, Pauler Tivadar, Trefort Ágost; továbbá Péchy Tamás, a képviselőház elnöke, az akadémia, a tudományos testületek számos tagja.

Az ünnepély első mozzanata volt az országos régészeti és embertani társulat gyűlése. E társulat kebeléből indult ki maga az ünnepély is, e társulatnak lévén elnöke Pulszky Ferencz. Az elnöki helyet most a másodelnök, b. Nyáry Jenő foglalta el, megnyitó beszédjével, mely a mai ülés célját hévteljes szavakkal fejtette. Kiemelte, hogy az ünnepély fényét növeli az, hogy hazai tudományos társulatunk és intézeteink elhatár. zták magukat küldöttségileg képviseltetni; nevezetesen Budapest főváros, az akadémia, a történelmi, a heraldikai és genealogiai, a képzőművészeti, a Kisfaludy- és Petőfi-társaságok, az iparmúzeum, az orsz. képzőművészeti tanács, a magyar nemzeti múzeum, az egyetemi könyvtár, a hunyadmegyei régészeti társulat, a tudomány- és műegyetemi olvasókör, a magyar írók és művészek társasága. Emlékeztetett a beszéd, hogy az elismerés az élő iránt több nyomakodhat bír, mint az emlékszóhoz a halál után. Szólt Pulszky életének gazdag pályájáról, s főképp kiemelte, hogy egyik megteremtője a magyar régészeti tudomány. Különösen «A rézkorszak» című művét állította előtérbe, mely oly fontos archaeológiai kérdéshez szolgál nyomakodhat bizonyított. Majd a múzeum rendezéséről, a régiségosztálynak a külföld előtt is híressé lett átalakításáról szólt, végül pedig mint a társulat elnökének szerzett érdemeit méltányolta, s indítványozta, hogy a jeles tudóst küldöttségileg hívja meg az ülése.

E küldöttség néhány perc múlva zajos éljenzés közt vezette be az ünnepelt tudóst.

Havas Sándor üdvözölte a társulat nevében, s is megemlékezvén a tudományos érdemeikről, melyekhez a többi küldöttségek tagjai is mind tudtak még egy-egy vonást szolgáltatni. Havas adta át a társulat emlékalbumát is.

Erre következett a többi tudományos intézetek és testületek küldöttségének üdvözlője. Pulszky mindenkire röviden válaszolt. Az akadémia küldöttsége részéről Hunfalvy Pál, a *Kisfaludy-társaság* nevében Szász Károly, a *történelmi társulat* nevében Szilágyi Sándor, az *írók és művészek* nevében Paulay Ede, a *heraldikai és genealogiai társaság* nevében Nagy Imre, a *nemzeti múzeum* nevében Fridvaszky János aligazgató, a *műemlékek orsz. bizottsága* a *képzőművészeti tanács* nevében Henszlmann Imre, *Hunyadmegye régészeti társulata* nevében Téglás Gábor, az *egyetemi olvasókör* nevében Melly Béla helyettes elnök, az *angol kör* nevében Black Maurice mondotak üdvözlő beszédek.

Jókai Mór, mint a Petőfi-társaság küldöttségének szónoke, ily beszéddel üdvözölte:

«Kedves barátom! Megragadom az alkalmat, melyben úgy szerepelhessek, mint fiatal ember (Élénk derűtség), a ki egy vénebb pályatársat felszázados örömnünnepen üdvözölhet! Mikor veled legelőször találkoztam (ezelőtt 36 évvel), akkor még talán fiatal voltam, te már akkor is veterán voltál: és most, midőn ismét egymás előtt állunk, én már veterán vagyok, te még mindig fiatal vagy. (Élénk tetszés.) Te már akkor országgyűlési képviselő voltál, akadémiai tag, három miniszteriumban sorban államtitkár, én njoncz szakaszvezető az irodalomban, a kit az én hadnagyom, Petőfi a maga seregébe toborzott. (Tetszés.) És te voltál a legelső igazságos bírája ennek a Petőfinak, a ki magad is magasan bírálta, ennek a szellemi nagyságot már akkor elismerted. Hát az akkori nehéz idő kiegyenlítője a kortólönbséget vének és fiatalok között. Mi nem is voltunk igazán fiatalok soha. A mi életünk előszakát nem kezdte a virágpezárló tavasz, hanem a munkatérhes nyár és a minden leveleket lehullató ősz. (Élénk tetszés.) Mikor még figyervek voltunk, a nemzet vállunkra nehezít a férfiak legnehezebb terhét. (Éljenzés.) Mi volt az a teher? Te tudtad legjobban, mert annak legnagyobb részét viselted. S midőn e nagy munkában elbuktunk, ismét nem a fiatal kor gyönyörölete következett el ránk, hanem egy hosszú, nehéz álom, kinzó látásávilág. Csakhogy nekünk, a kik az álmokban csak szenvedő részt vettünk, könnyűbb volt a dolgunk, mint azoké, a kiknek a mi álmunkban élő fantomokként tevő részt kellett venni, a hova mi álmotunk öket, oda el kellett nekik menni, a mit mi álmotunk róluk, azt meg kellett nekik kísértetni. Te is köztük voltál. (Élénk tetszés.) Hála az égnek, hogy fölbredtünk belőle! És most az ébredés korában is itt találunk magunk között. (Élénk tetszés.) Segítesz a nehéz, de sikeres munkát nyomorlányomra előbbre vinni, nagy tehetséggel, gazdag tapasztalatokkal, világismerettel s hajdani törhetlen erővel. Te, ki a régészetet buvákkodtad mindig, a régiség roszadából nem ragadt rád semmi. Te a régészetet, s abban a magyar előidőket is tanulmányoztad mindig. Te tudod azt, hogy a magyar hitrege alakjai között van egy sokat emlegetett bálvány-alak; melyben közöttünk még most is sokan hisznek, megjöttére várnak. Ez a legnépszerűbb bálvány fajunknak egy madár; de nem a *turul*, őseink vezetője: — hanem a *sült galamb*. (Élénk derűtség.) Ez a röm az, a kit nem mi eszünk, hanem ő esz minket, (Derűtség.) ez a ki döntő csatákat vesztet el velünk, ez, a ki egy századot felfalt nemzetünk életéből, a mennyivel hátramaradtunk más országok mögött. (Élénk tetszés és éljenzés.) A te érdemed legnagyobbika az, hogy ennek a megrontó mesebeli rémnak a kultuszát lerontani segített. (Élénk éljenzés.) Hogy te, a ki tapasztalatokkal gazdagon jöttél meg a nagy világból, minden alkalommal hirdeted nemzetednek, hogy mástól, mint saját magától ne várja boldogulását; hogy a mennyire saját erőnk emel, annyira növelhetik, hogy abban a nagy világban, a melyre apellálunk, tisztelnek, becsülnék bennünket, egy kicsit ismergetnek is már, hanem azért buzánka irlgalmatban vámot vetnek; szeretik, hogy élünk, de nem kérdik hogyan. Te hirdeted nekünk, hogy csak az a nagy sző, a minnek tett a vége. Hogy a dísekedőnek megszaporodnak az ellen-épei, a panaszkodónak elfogynak a jó barátjai, csak a némán dolgozó munkás az, a kit megtűrt a nagy világ; nagy frázisainkra senki sem figyelmez (Élénk tetszés); hanem a kalapácsütésünket meghallja az egész világ. (Élénk tetszés és taps.) Érzem nagyon jól, hogy hiba volt tőlem ezt a helyet elfoglalni más elől; fiatalabb vagy nagyobb melleséggel tudta volna érdemed egész hosszú sorát feltüntetni ez ünnepélyes felköszöntésnél; de mi ketten még ahhoz az iskolához tartozunk, a melyben a jó barátok szemlől szembe nem cserélnek ki magasztalásokat s az igaz megbecsülés számára, mely szívükben meggyőződésből erősült, nem keresnek mulandó szavakat. Egy kézzorított megmond mindent. Fogadd a kézzorítást amaz írók nevében, a kik az általd legelsőül méltányolt

Petőfi neve alatt egyesültek. Isten tartsa meg testben, lélekben e hazának, irodalmunknak és családnak oly sokáig, hogy a kik még fiatalok közöttünk, hadd üdvözöljenek egykor, mint őshajzu fiatal. (Élénk éljenzés.) Éljen és világolj!»

Hosszan tartó zajos éljenzés és taps hangzott fel Jókai beszéde után. Mikor újra csend lett, Pulszky a következőképen válaszolt:

«Kedves barátom! Szorosabban a márcziusi napokban ismerkedtünk meg, mikor a múzeum lépcsőzetének párkányzatáról szoltál a néphez, mikor még szép és dús haj, karcsu fiatal ember voltál. Akkor lelkesítettél a népet, mely dörgő éljenzésbe tört ki. Azóta az idő leborotválta hajadat (Derűtség), azóta nem vagy már fiatal ember s nem is szősz a múzeumi párkányzatról a néphez, hanem a lapok hasábjain lelkesítéd a nemzetet, a mely benned tiszteli a legtermékenyebb és legkedveltebb íróját és a mely most is csak úgy, mint akkor, egyhangulag kiáltja: Éljen Jókai Mór!» (Élénk éljenzés és tetszés.)

E nagy hatású beszédek után az üdvözlő iratokat olvasták föl: Budapest fővárosát, Eperjes városát, mint Pulszky Ferencz szülővárosát, a tudományegyetemét, a sárospataki főiskolát, az iparmúzeumot, Pulszky választókerületét. A bécsi anthropológiai társulat elnöke, báró Andrián táviratot küldött; valamint gróf Kuun Géza, Ormós főispán, gróf Apponyi Sándor, a délmagyarországi régészeti társulat stb.

Pulszky Ferencz szoltál föl ismét és visszajelentést vetett az áttelt korszakra, mely egyszersmind a nemzet fölbredésének korszaka volt, s nagy tanulságokat nyújtott. Ez idők napjai közül sokan megosztották barátságokkal, s a fény, mely őket környezt, világot vetett arra is, ki közel állt hozzájuk.

«Annak, — mondá Pulszky, — ki az események e lázas változásaiban részt vett, annak nem maradt ideje, hogy koncentrálija erejét, s egy bizonyos irányban működőké folytatosan. Neki is a fölpolitikusnak kellett lenni, hol régésznek, hol büntető jogal foglalkozni, hol történelmet írni, hol történelmet csinálni. Később a számúzés idejében öt különböző nyelven, öt különböző ország hírlapjaiban kellett védeni az ország jogait és becsületét, újabb időkben pedig szólni, írni, gyűjteményekkel és művészettel foglalkozni, s így elforgásolni erejét. A ki hosszú nyilvános életet él, annak meg kell vnnia sok ellenkező nézetet, az sok érdeket sért meg, sok személyes összeütközést nem kerülhet ki, s ki van téve a hajóosság és bosszantás, az irlgység és fellobbanó lap apró tüszurásainak. Ezek csak akkor szűnnek meg, midőn a nyilvános élet szinpadjáról leszállunk, s ha azután a sirhant fedez, a közönség elfelejtje a hibákat s botlásokat, csak az érdemeikről emlékezik meg s a babérokoszort, mely az előtt megillette, koporsójára teszi le. Csak a sors ritka kedvezencének jutott osztályrészükül, hogy még életökben tapasztalhasák fáradozásuk elismerését. Ily ritka szerencsében részesül most, hogy itt látja a hazai kultúra minden ágának leghivatottabb képviselőit, kik most érdeme fölött megisztelték. Forró köszöntet mondott és kijelentette, hogy a mint eddig hazánk kulturális érdekeit tizte ki munkássága főcéljál, úgy ezental is a haza jövőjét csak kulturális haladásával látja kapcsolatban s boldognak érzi magát, ha alkalma lesz oly támogatás mellett ezental is e célra közreműködhetni.» (Éljenzés.)

Még b. Nyáry Jenő elnök mondott köszöntet a képviselt társaságoknak és intézeteknek, majd felkérte az ünnepeltet, hogy a társulatot további fejlődésben is vezérleje. Szavait Pulszky éltetésével végezte, a mit a jelen voltak is visszhangoztak.

Az ülés után a Hungária termében gyűlt össze ismét a társaság egy része, az írók és művészek által rendezett lakomára, mely nyolczadfél órakor kezdődött. Pulszky leányával, Hampel Józsefné urhölgygel jelent meg, s az írók és művészek társasága részéről Molnár Antal köszöntötte, ki díszes albumot is nyújtott át, mely a társaság üdvözlő iratát foglalja magában, ékes kiállításban. A szöveg báró Kaas Ivor tollából került ki, a szép kalligraphia és a művészi initálék Benedek Lajost, a nemzeti színház tagját dicserik és maga az album, mely díszere válik hazai iparművészetünknek, a Morzsányi-özg ízléses műve. Fehér bőrből van kötve, első lapjának négy sarkát a tudomány, politika, hírlapirodalom és törvényhozás jelképei díszítik, közepén pedig a Pulszky-család czimere, az üdvözlő iratot kétszázal többen írták alá.

Molnár üdvözlő beszédét követte Komocsky József alkalmi ódája. Ezután a vendégek nagy és díszes társasága a teremben felterített három asztal körül foglalt helyet. Ritka és kivételes alkalom az, midőn az irodalom, tudomány s művészet ennyi kiváló művelője gyűl egy társaságba. A jubiláns családjával együtt az asztalfőn foglalt helyet, melynek hátterét Pulszky Ferencz márvány mellszobra díszíté.

A felköszöntések sorát Siposs Antal, a társaság alelnöke nyitotta meg, s e jó kívánságokra azonnal válaszolt Pulszky. Aztán p. Szathmáry Károly, Henszlmann Imre, Takács Lajos egyetemi tanár, stb. emeltek még poharat.

A lakomára is több üdvözlő sürgöny érkezett. Az első volt, melyet felolvastak, a *trónörökösé*, ki Múrtzstegből következő táviratot küldött: «A mai naphoz legmelegebben szerencsét kívánok. Éljen még sokáig ép erőben a tudomány javára és díszére. Szívvelyes üdvözléssel — Rudolf.»

A sürgöny felolvasása után, Pulszky indítványára, az egész társaság a trónörököst éltette. Sürgönyöket küldtek még Radó Kálmán főispán, Weilen a bécsi «Concordia» írói egylet nevében, a bécsi anthropológiai egylet, gr. Teleki Sándor, az erdélyi múzeum-egylet stb.

A lakoma alatt jó cigányzene is működött, s a társaság sokáig maradt együtt.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

A «Budapesti Szemle» új folyamából az első kötet már elhagyta a sajtót. Közleményi sorozatát Imre Sándornak egy nagyobb irodalmi tanulmánya nyitja meg «Arany és Aristophanes» czim alatt. A magvas első rész, melyet most találunk a kötetben, a bevezetés, és ez Arany költészetének főképp népies, humoros oldalát jellemzi, s egyes alkotásaival is foglalkozik, ezekből merítve a magyarázatot, mely a nagy költőt Shakespeare némely darabjainak és Aristophanes összes műveinek lefordítására hangolta. Asbóth János is nagyobb közleményt kezd meg a bosnyák bogumilekről az Árpádok, az Anjouk és Hunyadiak alatt. Megismertet a bogumilek felekezettel, mely egyidejű a kereszténységnek a szlávok közé való hozatalával, nevét Bogumil nevi paptól nyerte, s e felekezetbeli elhunytak síremlékei ma is nagyon sirírn fordulnak elő Boszniában. A felekezettel sok vizsgálja volt a magyar uralomnak, s Asbóth ezt is érdekesen festi. A harmadik közlemény «A felsőház kérdéséhez» Nagy Ernőtől aktuális jelentőségű, s a kérdésnek egy történelmi oldalát, mint törvényhozási fejlődését bőven tárgyalja. Földes Béla czikke: «A nemzetgazdaságtan Angliában» azokkal az angol írókkal foglalkozik, kik a nemzetgazdaságtani tudomány ki nem elégitő állapotát hangzatosítják. A szépirodalmi részt Berczik Árpádtól «Virginia» című eleven elbeszélés képviseli és Burns dalaiból négy szép fordítás Lévy Józseftől, «Schlauch püspök és békeföltételei» czimen mélyebben járó kritikát írt — a szatmári püspöknek a Szent László társulat legutóbbi közgyűlésén tartott s nagy figyelmet ébresztett beszédére. A kötetet könyvbiálatok fejezik be. Ezek közt Pauler Gyula bírája Marczalinak II. Józsefől szóló művét, — irlmertetí Sebestény Gábor «Őskor története» kézikönyvét, Csapey László pedig Heller Ágost budapesti tanárnak németül megjelent művét «A physika története», mely a természet-tudományi társulat pályázatán díjat nyert. A «Budapesti Szemle» előfizetési ára egész évre 12 forint, fél-évre 6 forint.

«Kod előtttem, kod utánam» a czime egy esinosan kiállított kötetnek, melynek szerzője Serakné-Hentaller Elma, ki tizennégy kisebb elbeszélést nyújt e gyűjteményben, melyek közül egy pár kisebb lapunkban, a «Képes Néplap»-ban jelent meg. A többiek is megjelentek már az idősziaki sajtóban, s ekkép nem most kerülnek először közönség elé. De mint kötet, az írónő első műve a könyvpiacon, hol főképp az ifjúság és női olvasók érdeklődésére tarthat igényt.

Kedvenc könyvem, mesék és versecskék kis gyermekek számára, írta Fáylné-Hentaller Mariska. Az eleven és leleményes meséket, hangzatos verseket több színezett kép és a könyv válszások kiállítására is ajánlják a gyermekvilág számára. Ifj. Nagel Ottó adta ki s ára 1 frt 60 kr.

A kiállítások története, fejlődése és jövőndöbeli rendszerezése, írta Gelléri Mór, kiadta Dobrowsky és Franke. Ára 2 frt. A közérdeku munka az idei országos kiállítás alkalmából tájékoztatást nyújt a kiállítások keletkezéséről, történetéről, részletesen ismerteti, — és ezekhez sok adatot gyűjtött és dolgozott föl — a magyarországi kiállításokat 1842-től; továbbá szerkesztő buzdit é téren, s utmutatásokat nyújt a továbbhaladásra, a kiállítások

jövőndöbeli rendszerezésére. A kötet gr. Zichy Jenőnek van ajánlva.

Uj lap. Kenéz Csátár új évtől «*Tolnamegyei Lapok*» című, kiválóan megyei érdeku és közigazgatási kérdésekkel foglalkozó heti lapot indít meg Szegzárdon. Minden vasárnap megjelenik, s előfizetési ára évnegyedre 1 frt 25 kr., egész évre 3 forint.

A nemzeti színházban Jókai «Arany ember» drámáját folyvást nagy közönség előtt ismétlik. A siker következtében Jókai elhatározta, hogy «A fekete gyémántok» című regényéből is drámát ír.

Az operaszínházban decz. 27-én «Bánk bán» előadását félbe kellett szakítani. A harmadik felvonásban, a tiszaparti jelenet után ugyanis a lámpák elő lépett Káldy rendező és kijelentette, hogy a dalmi előadást Bánk bán személyesítőjének, Hájós Zsigmondnak hirtelen rosszullette miatt nem lehet folytatni. Ennek következtében a közönség már tízedfél óra után szétszólt.

A budai várszínházban decz. 27-én jubiláris előadást tartottak. A színház fennállásának századik évfordulóját ülték meg. A magyar színészet ugyan meg nincs százéves Buda falai közt, de maga a színházi épület körülbelül százéves lehet. Templom volt s abból alakították színházát. A jubiláris előadásra a nézőtér egészen kivilágították. Volt prólog is, melyet dr. Váradi Antal szerzett s Szirmai szavalt. A négy strófából álló vers a várszínház történetének főbb mozzanatait tárgyalja és minden szakasz után képletnek kellett volna következnie, de ez elmaradt. Az utolsó strófa végén a zenekar rázendít a Rákóczy-induló. A prólog után «Mátyás diák» című régi népszimnűvet adták elő. A czím szerepet Szirmai játszotta, a czinkokat kántort Makó. Fenyvesi egy paraszt alakjában eredeti ábrázolásával tűnt föl. — A színháznak vonzerővel bíró darabja most «Az eleven ördög», eredeti operette, melyet a nyáron a szinkörben játszottak először. Szövege az ismeretes francia gyigáték. «Leforiéres vicomte» után készült, zenéjét pedig Konti karnagy írta. Főszerepét Blakné játsza, s minden előadásra megteelik a színház.

A műtermékből. Lotz Károly és Székely Bertalan festőművészek közös erővel dolgoznak a Mátyás-templom üvegfestési alakjainak alaprajzain. A legendái tárgyu képek közül Lotz magyar szent Erzsébet életétörténetét s Székely szent Margit cselekedeteit festi meg, míg a szűz Mária életét tárgyzó képeket közösen készítik. Lotz ezenkívül most festi az operaház menyezeten levő freskójának kisebbített olajfestési másolatát, mely az orsz. kiállításon lesz kiállítva. — Huszár Adolf szobrász műtermében készen áll a Deák Ferencz hatalmas aránu nagy ülőszobrának gipszmintája. A művész most készíti Volkmann Róbert elhunyt zeneköltő márvány mellszobrát is, melyet a nemzeti zenede dísztermében állíttanak föl. Az orsz. kiállításra szánt *Venus és Amor* szoborcsoportozat pedig márványba faragás végett Florenczban van, honnan legközelebb haza szállítták.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

A Petőfi-társaság közgyűlése január 6-ikán lesz az akadémia nagy termében. A megnyitó beszédet Jókai Mór, mint a társulat elnöke tartja; ezt követi a titkári jelentés Ábrányi Emil másodtitkártól; Frankenburg Adolf emlékezteté Mikszáth Kálmántól. Lyrai költemények Szász Gerőtől. «A nagy urak nyári feszte télen» elbeszélés Tolnay Lajostól. «Dózsa György», költemény Kiss Józseftől. «Egy rut leány története» elbeszélés Balázs Sándortól.

A nemzeti zenede decz. 17-én tartotta évi közgyűlést, gr. Zichy Géza elnökelete alatt, ki megnyitó beszédében örömet fejezte ki a lefolyt évben elért szép eredmény felett. Az igazgatósági jelentés egyik legfontosabb adata, hogy a lefolyt évben 5970 forint megtakarítás eszközöltetett. Elnöknek újra megválasztott gr. Zichy Géza, alelnök lett dr. Wenzel Tivadar. igazgató Bartay Ede, aligazgató Mészner Zsigmond, titkár Vajdady Emil, főpenztárost előljáró Weisz B. F., pénztárnok Barabás A. Pál, gazda dr. Neuhofer János, ügyvéd dr. Várady Béla, stb. Reményi Antalnak amaz indítványát, hogy a zenede tisztviselői ne minden három évben, hanem egyszersmindenkorra választassanak s bizonyos esetekben a közgyűlés által elmozdithatók legyenek, a gyűlés nem fogadta el. A gyűlés végén Bartay Ede igazgató meleg szavakban üdvözölte Zichy Géza gróf elnököt amaz alkalomból, hogy a művészet és jótékonyosság terén szerzett érdemeit király ő felsége nemrégiben a Lipót-rend lovagkeresztjével tüntette ki.

Magyar közművelődési egyesület alakult Kolozsvárt. Célja, hogy a Királyhagontól a magyarorsodás és közművelődés érdekeit hassen. Az alakító értekezlet decz. 27-én tartották a város ház nagy termében, általános érdeklődés mellett, Haller Károly polgármester elnökelete alatt. A kérdéshez hozzászóltak Bartha Miklós képviselő, Hegedűs István, Nagy Lajos tanár, stb. Elhatározták, hogy az ügy ér-

dekében előkészítő bizottság alakíttassék. Az is kimondatott, hogy valamennyi megye alispánja a később tartandó nagygyűlésre meghívassék.

MI UJSÁG?

Az újév az udvárnál. A fővárosi arisztokrácia, a klérus, az állam főbb hivatalnokai és a hadsereg képviselői decz. 31-én este nagy számmal jelentek meg a budai királyi várakban, hogy szerencsekvártaikat a királyi pár számára megvigyék. Nyolcz óra-kor este kezdődött a diszkocsik és magánfogatok felvonulása a várak felső négyszögében. A fényes díszben levő urak és hölgyek a főlépcsőn az előterembe mentek s onnan a márványterembe, hol növeket az ajtónállók kikáltotta. Az üdvözlöketek Hohenlohe herczeg főudvarmester és gróf Andrássy Gyuláné fogadták az uralkodó-pár nevében. A hadsereg részéről csaknem minden tábornok és a helyőrség összes törzstisztjei megjelentek. A király, ki karácsony óta Múrtzstegben vadászott, újév reggelén 6 órakor érkezett vissza Budapestre. — A királyné egészségi állapota annyira javult, hogy orvosai megengedték a lovaglást. Ő felsége naponként 11 és 12 óra közt megjelenik az udvari lovardában s teljes egy órát lovalog. Azután Mária Valéria főherczegnő társaságában a bástyákon tesz hosszabb gyalogsétát. Néha azonban a Tabán és Krisztinaváros utcáit is bejárja egyedül, minden kíséret nélkül. Az Attila-utca lakói már jól ismerik a fejedelmi hölgyet, a ki majd mindennap végig halad utcajukon, barátságosan viszonozva minden üdvözlőet. — Január 7-én udvari bál lesz, melyre az országgyűlés mindkét házának tagjai hivatalosak.

A trónörökös-pár újév napján, délután 2 óra-kor ismét Budapestre érkezett, hogy pár napot itt töltsenek. A pályaudvarban megjelent üdvözlők közt volt Jókai is. A trónörökös este a népszínházat látogatta meg. A «Gerolsteini nagyherczegnő» adták, s a fejedelmi vendégek az első felvonás vége felé érkeztek, és a második felvonás után távoztak.

Az újévi üdvözlések közt politikai nyilatkozatok is történtek. Mint rendesen ilyenkor, az országgyűlési kormánypárt ezental is küldöttségileg köszöntötte a miniszterelnököt, aztán pedig a képviselőház elnökét.

Tisza miniszterelnök összes miniszter-társaival együtt fogadta az üdvözlő küldöttséget, melynek szónoke gr. Csáky László volt, ki beszédében megemlékezett a lefolyt év törvényhozási eseményeiről, a választásokról, melyek újlag megerősítették a pártot, továbbá a felsőház újraszervezéséről a szabályjavaslatról, hitét fejezték ki, hogy a szobalrűség vezetészméi szerint fog szerencsésen megalkotatni. Beszédét a kormány iránti rendületlen bizalom nyilváníttásával, és Tisza éltetésével fejezte be. Tisza miniszterelnök hosszabban válaszolt, arra is súlyt helyezve, hogy a párt ragaszkodását tolmácsoló szó-nok a szabadelvű pártnak régi híve, annak a párt-nak, melynek czélja magyar államot létesíteni. Beszédének nagyobb része törvényhozásiunk jelenlegi fő kérdésével, a felsőház újalakításával foglalkozott, s kimondta, hogy ragaszkodik a törvényjavaslattal alapelveihez. Mint téveszmét említtette, hogy a felsőházba kinevezendő tagokat új elem gyanánt veszik, s hogy a kinevezési elv a jelen kormánynak hatalmi kérdése, mert a főrendiházban eddig is hetven főispánnak volt helye, kiket a kormány nevezett ki, továbbá czimzetes püspököknek, mig most arról van szó, hogy ezek helye a holtig kinevezés által függetlenné tett elemekkel töltessék be. Meg van győződve, hogy ha a megység és városok választás utján küldének tagokat a felsőházba, a megválasztottak kilencz tizedrésze kormánypárti volna. Végül viszonozta a párt jó kívánságait, aztán egyenkint kezét szorított a jelen voltakall. A miniszterelnöktől a párt tagjai a képviselőház elnökéhez, Péchy Tamáshoz mentek, kit Falk Miksa üdvözölt s ki szintén válaszolt.

Jókait újév napján a nemzeti színház tagjai igen csinos újévi ajándékkal lepték meg. Pompás albumot nyújtottak át neki, mely az «Arany ember» személyesítőinek két-három alakban felvett sikerült arcképeit tartalmazza. Az albumot a nemzeti színház azon tagjainak küldöttsége adta át, a kik az «Arany ember»-ben játszanak. Szónokuk Szegeti Imre szepbeszéddel üdvözölte az «Arany ember»-szerzőjét, ki meghatottan mondott köszöntet a győngéd figyelemért.

A vöröskereszt-egylet szervezése, valamint a nagy kórház építése és berendezése körül szerzett érdemeikért ő felsége a harmad osztálya vaskorona renddel tüntette ki Hauszmann Alajos építész;

Lintner Imre, az egyetemi női osztályának igazgatója, magyar nemességet nyert; **Tóth József** Sándor válszámnyi tag a Ferencz József-rend lovagkeresztjét, **Argay** János iroda-igazgató, valamint **Binder** Ferencz építész mérnök arany érdemkeresztet. — A királyi decz. 30-ikán délelőtti látogatta meg a nevére elnevezett kórházat, hol Ivánka Imre gondnok fogadta és kalaunozta. Ő felsége kijelentvén, hogy egészségi állapota nem engedi meg az egész kórház megnézését, a nagy épület-csoportnak csak egy részébe vezeték el.

Megnézte a főnöknő a világi és szerzetes tanuló apódnok lakhelyiségeit, az Augusta császárné által ajándékozott Szent Erzsébet képet, a Feszty Árpád által festett Szent Erzsébetet és a harczért ábrázoló két freskóképet, az apácák házi kápolnáját, az első és második osztályú betegek pavillonját. A betegeket nagyrészt megszólításokkal tüntette ki ő felsége. Ivánka az intézet személyzetéből is többeket bemutatott. Ő felsége élénk érdeklődéssel hallgatta a magyarizatót és távozása előtt ismételtel fejezte ki Ivánka Imrénnek elismerését és köszönetét. A társalgás kizárólag magyar nyelven folyt.

Királyi adományok. Ő felsége közelébb az egyházak és iskolák segélyezésén kívül a létesítendő magyar ipar-művészeti társulat céljaira magánpénztárából másfél ezer forint alapítói összeget adományozott; a hírlapírók nyugdíjintézetének tőkétjét pedig négyszáz forinttal gyarapította.

Sorsjáték a lipótvárosi bazilikájára. Budapest e monumentális épülete nagyon lassan készül, jóllehet, hogy eddig évenként 78,000 forint állott az építbizottság rendelkezésére. Az idén azonban a tanulmányi alapról húzott 40 ezer forint évjáradék is megszűnt, úgy hogy a jövő évben már csak a főváros által adományozott 20 ezer és a bazár évi boltbéréiből befolyó 18 ezer forint marad építési költségekre. Ily csekély összeg mellett azonban az építés évtizedekig elhúzódhat. Trefort közoktatásiügyi miniszter tehát az országos bankot szólította fel, hogy a bazilika javára sorsjátékot rendezzen. E sorsjátéktól két millió forint eredményt várhatni, melyvel az építést rövid pár év alatt be lehetne fejezni. A sorsjáték terve már készülöben van a legközelebb benyújtatik a pénzügyminiszterhez, ki azután jóváhagyás végett az országgyűlés elé fogja terjeszteni.

Az országos kiállítás nagy iparcasarnoka épen 6-6 napjára készült el, s Weissenbacher Endre vállalkozó, kilencz havi munka után, akkor adta át ünnepélyesen a „háziur”-nak, az orsz. bizottság elnökségének. Jelen voltak az elnökség részéről Matkovits államtitkár és Zichy Jenő gróf, továbbá Weissenbacher vezetéke alatt a főbb vállalkozók és munkavezetők. Déli 12 órakor ment föl a kis csapat az épület tetejére, a honnan szép kilátás nyílik a kiállítás egész területére. Itt a magasan adta át Weissenbacher az épületet Matkovitsnak, ama reményét fejezve ki, hogy az a magyar ipar diadalának lesz színhelye. A reggeli alatt, melyet szintén a magasan táltaltak föl, Matkovits Weissenbachert és a többi vállalkozókat, Zichy Jenő gróf pedig Müller Béla kir. főmérnököt elvitte, kinek, mint a kiállítási építkezések vezetőjének, a díszes csarnok elkészítésében szintén nagy része volt. — A kiállítás színhelyén, újabb megállapodás szerint, nem lesz színház, s Nagy Vincze szegedi igazgató erre vonatkozó ajánlatát sem fogadták el. A kiállítási bizottság inkább nagy hangversenyek adásával akar hatni a közönségre.

Az állatkert is készül a kiállítás idejére. Érdekes állatok szerez be, s ezenkívül Silberer Viktor ismert bécsi léghajós is itt lesz ismét léggömbjével. Az állatkertre nézve a lefolyt év a jobbak közé tartozott. Sokan látogattak s állatjaiból egyetlen értékebb példány sem pusztult el. A tenyésztés is szépen sikerült, fölnevelődött egy tigris-kölyök, amerikai bölény, mufflon és szarvas-borjú, több majom, számos házi szarvas, köztük különféle faszán. Új fajok is honosítottak. Az igazgatóság tavasza nagy megrendeléseket tett s már szerződést kötött két elsőrangú állatkereskedővel a szállítandó állatokra nézve. Az épületek kibővítésének, részben újak épülnek, hogy minden célszertien elhelyezhető legyen. A már megrendelt állatok közt van: egy vizi ló, egy rhinoceros, több pár antilop a legutóbbi fajúakból, indiai és amerikai szarvasok, egy pár jaguár és leopárdok, oroszán-főka, struccfélék több példányban és számos ritkább faj, szarazföldi és vízi szarvasok. A szállítmányok április elején kezdenek megérkezni. A már

megrendelt, illetve megvett állatok ára megközelíti a harmincezer forintot.

Bécsi mérnökök Budapestén. Vasárnap érkeznek Budapestre a bécsi mérnök- és építész-egyesület tagjai, hogy megtekintésük az itteni nevezetes építési műveket, melyekben a magyar főváros olyan gazdag, mert a modern tudomány szerint épült közintézetek, vizpartjai, hidjai, az elevátor, a gabnarakatárak, a köztávhíd, két nagy pályaudvar, az operaszínház színpadja, és egyéb épületeinek nagy tömege szintén érdekelheti a szakértőket. A magyar mérnökök egyesülete és az érdeklőt körök a legszívesebben fogadtatást készítik. A bécsi vendégek megérkeztek már német nyelven is megjelenik Ország Sándornak, a köz-munkatanács tagjának az a könyve, mely a Budapest 1867 óta történt építkezéseket részletesen leírja.

A vajda-hunyadi vár restaurálása lassan bár, de halad. Az elmúlt évben a Hunyady-palota alsó lovagtermének, az Arany-háznak és ehhez a kaputoronyban esatlakozó helyiségeknek helyreállítását folytatták, annyira ment, hogy azok nemcsak rendeltetésüknek át fognak adhatni. A legközelebbi teendőt a Hunyady-palota felső lovagtermének és a kápolnának helyreállítását képezi. A helyreállítási munkálatok nemcsak a szoros értelemben vett, vagyis felső várban, hanem a Zalaud-patakon innen fekvő alsó, ugynevezett Huszár-várban is folytak, mert az itt levő s legnagyobb részben a járásbírósi hivatal s hivatalnokoknak bérbe adott épületek az átvétel alkalmával oly roskadozó állapotban voltak, hogy azoknak helyreállításáról kétsésem nélkül kelle gondoskodni. Ez épületek — a mennyire csak lehet — a stílszerűség szemmel tartásával javíttatnak s remélhető, hogy rövid idő múltán a Huszár-vár is a pusztulást jelző elhanyagolt állapotából ki fog emelkedni.

A nagy földrengés, mely decz. 26-án este látogatta meg Spanyolország déli részét, emlékeztet katasztrófa marad az elemi csapások történetében. Kétezernél többre megy azok száma, kik a romok közt találták halálukat. Granadában és Malagában legnagyobb a csapás, és sok régi műemlék is megrongálódott.

Albano városa, a granadai kerületben, majdnem teljesen rom, halottjai számát közel 300-ra teszik. *Albuquerque* polgármestere jelenti, hogy város leg- több épülete romba dőlt s a lakosság közül százötven ember vesztette életét. *Trafarranga* városa szintén romokban hever s a romok alatt tizenkét ember van eltemetve. *Milez-Malaga* és *Canillas* városok félig elpusztultak. Esteponában összedőlt a templom, a városháza és több más épület. *Granadában* a székes-egyház homlokzata leomlott. *Perianában* 750 ház omlott össze. *Alfarnetiában* kétszázal több ház vált rommá. *Athambán* százkilencven halottat húztak ki a romok közül. E városban decz. 30-án újabb földindulás érzetét, mely szintén több házat döntött össze. — Így foly tovább a szomorú krónika. Decz. 30-án Malagában újra földrengés volt, mely nagy rémülettel töltötte el a lakosságot. A szerencsétlenül tetézi, hogy hóizvatarok törtek ki, s a hajléktalanok a szokatlanul téli miatt is sokat szenvednek. Madridban szintén heves földrengést éreztek, de itt csak kisebb károk történtek.

Szilveszter estéjén a párisi magyar egyet most is megülte a „Grand Vefour” termében. Volt tombola és tánc is. A program szerint az estélyt Bégnin-Salomon asszony zongorajátéka nyitotta meg; Tóth István a „Szózatot” szavalta; Lazzari hegedűn, Burger gondorkán működtek közre, Bloch k. a., Ristori ur, Brandés k. a. (a Vaudeville-színház tagja) énekeltek. A program egyike érdekesebb száma volt Adamné asszony a „La veuve” című magyar monda, melyhez Bertha Sándor irt zenét, és Brandés k. a. adta elő.

Köszönetnyilvánítás. Sarkad város ref. egyházközsége fenkölt szellemű és nemesen gondolkodó lelkeze, nagytiszteletű Osváth Imre urnak kegyeletos indítványja folytán, a Románia fővárosában Bukarestben elhunyt, de városunk szülötte *Veress Sándor*, felejtethetlen emlékeztőt testvérem iránti kegyeletük kifejezésére folyó hó 28-ikán délelőtti 10 órakor a ref. templomban gyászünnepélyt tartván: miután élő szóval nem tolmácsolhatók a halás résztvevőknek lelkünk érzelmeit, melyeknek fájdalomt némi- leg szelidíti az annyian szívéből előszárgzó kegyelet; itt nyilvánosan fejezem tehát ki halás köszönetn- ket egy a magam, mint testvértem nevében, Sarkad

város ref. egyházközsége kül- és bel-előjáróinak, valamint egyenként és összesen mind azoknak, kik az elhunyt testvérem emlékére tartott gyászünnepélyen, a kegyelet szikráját hordozva szívökben, megjelenni szívesek voltak, s ez által a világos balzsamát adták a fájdalomtól sajtó szívünkbe. Örök áldás koronázza a szülötte iránt ily melegen érző, s hálá- san emlékező város lakosait. — Nagy-Szalonta, decz. 30-án 1884. *Veress Károly.*

A „Jogtudományi Közöny,” január 2-diki (1-ső) száma a következő tartalommal jelent meg: Curial Átirat az igazságügyminiszterhez. — Egy „reformjavaslat.” Dr. Fayer László magántanártól. — A közjegyzői törvényjavaslat. Dr. F. S. miskolci közjegyzői helyettesétől. — Boszniai levelek. Dr. Gruber Lajos budapesti ügyvéd. — Törvénykezési Szemle: Előadás a másodbírósnál „jegyzetek” alapján. — Roschizeműség, hatálya szemben a telekönvi bejegyzéssel. — Eszrevételek a BTK. 213., 214., 215. és 220. §-aira. Lippe Vilmos jászberényi tszaki jegyzőtől. — Adalék belyegztörvényünkhöz. Káplány Géza erzsébetvárosi kir. tszaki bírótól. — Különfélék. MELEKLET: Curial Határozatok. — A kir. tábla elvi jelentőségű határozatai.

Előfizetési fölhívás

„Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok,” 1885. január-decemberi folyamára.

Ha valamely hírlap elérte azt a kort, hogy több évtizedes multra hivatkozhatik, föl van mentve attól, hogy minden évben újból ismeresse s mintegy bemutassa magát. Lapunk is, mely már 32-ik évfolyamába lép, régi ismerősként, kipróbált jó barátként kopogtat be a magyar ember házához, nem változva szellemben, nem irányban, nem céljaiban, hogy tükre legyen a közéletnek, tolmácsa a hazafias érzületnek, képe a nemzeti haladásnak. A miben változik, az csak a fokozottabb igényekhez, a finomultabb izléshez és az élet növekedő szükségleteihez való alkalmazkodás, melyet ugy a kiadó-hivatal, mint a szerkesztőség mindig szem előtt tart, ez által egyikeztvén kiérdemelni és megköszönni a közönség érdeklődését, mely hosszú pályáján folyvást növekedő mértékben méltányolta és utalmazta törekvéseit.

A „Vasárnapi Ujság” folyvást a legérdekesebb tárgyakra, eseményekre és személyekre irányozza a közfigyelmet. E szempontból a hazai és külföldi nevezetesebb emberek arcképeit élet- s jellemrajzokkal kíséri; költeményeiben és elbeszéléseiben a szépirodalmi becs mellett az erkölcsi tartalmat és nemzeti irányt keresi; képeiben, képmagyarázataiban, történelmi, népmeszei, természetudományi, társadalmi s a tudomány népszerűsítésére, vívmányainak nagy körben elterjesztésére szánt cikkeiben állandóan igyekszik megtartani az egyszerű természetesség és józanág, való hűség és erkölcsi megbízhatóság ama fokát, mely a lapot állandó családi lappá, valódi házi barátá tette oly sok magyar tüzhegy körében. A vidám hang, tréfa és eleven- ség nincs területéről kizárva, de sikamlós kétértel- mőségekkel való kedveskedést másoknak engedi. Tárcazzik a kisebb társaszerző közleményei, valamint a heti események közlése szánt (irodalmi, közintézeti, egyházi és iskolai, színházi és művészeti, hír- és vegyes) rovatai is ugyanezen szempont szerint vannak összeállítva, s ezekből minden fontosabb mozzanatról biztos és más magyarázatra nem szoruló értesítést vehetnek olvasói.

Különös figyelemmel leszünk a jövő tavaszon megnyilvánuló országos kiállításra, mely kulturális és gazdasági nagy jelentőségűnek fogva huzamos ideig fogja igénybe venni a közérdeklődést s melyet ennél fogva képen és szövegben részletesen ismertetni szándékozunk, hogy a „Vasárnapi Ujság” az 1885-iki év egyéb nevezetes eseményei között Magyarországon az első állandó kiállításának is hű képe legyen, jövőre pedig mintegy emlékkönyve maradjon.

A „Vasárnapi Ujság” társalapja, a „Politikai Ujdonságok” teljesen független politikai hírlap, melynek irányát nem befolyásolják sem pártok, sem érdekszövetkezetek, sem egyesek személyes érdekei melyet a pártatlan igazság és meggyőződés kimondásában nem gátolnak semminemű lekötöttségek és magántekintetek; melyet, mint az események ismeretének hű és részrehajlatlan kuforrását s a pártszenvetély túlzása által annyiszor megzavart közvélemény utbaigazítóit, valódi szük- ségnek ismert el évről-évre folyvást növekedő olvasó közönsége. Hivatását a szerkesztőség legjobb meggyőződések sугallata szerint, s kiadó írók közreműködésével igyekszik teljesíteni. E politikai lap a hét eseményeit kellő magyarázattal ellátott gondos, hű összeállításban tárja az olvasó elé, s a közönség együtt találja benne mindazt, a mi a napilapokban elszórtan jelen meg, úgy hogy e lap, kivált vidéken, hol a hiányos postajárás a napi értesülést különben is megnehezíti, a napilapokat is lehetőleg pótolja.

A „Politikai Ujdonságok” újabbban „Magyar

Gazda, czim alatt két hetenként megjelenő gazdasági lappal van bővítve.

Mind a két lapnak kiegészítőjeül szolgál a „Világkrónika” czimű képes heti közöny, mely hetenként egy iven s számos képpel illusztrálva jelen meg.

Felévire (január—juniusra).
A Vasárnapi Ujság 4 frt — kr.
A Vasárnapi Ujság a „Világkrónikával” együtt 5
A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok 6
A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok a „Világkrónikával” együtt 7
Egész évre (január—december)
A Vasárnapi Ujság 8 frt — kr.
A Vasárnapi Ujság a „Világkrónikával” együtt 10
A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok 12
A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok a „Világkrónikával” együtt 14
T. előzetünknek fölkerjük, hogy sáveskedjünk az elő-
fizetés megújításánál, vagy a „Világkrónika” megrendelésénél
kicsomagolgatjuk egy példányt a posta-utalványra ragasztva
beküldeni, s minden reklamációt és egyéb a szétküldésre
vonatkozó közleményeket a kiadó hivatalhoz küldeni.

A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok
kiadó-hivatala (Budapest, egyetem-utca 4. sz.)
A Franklin-társulat hírlap-kiadó hivatalában (Buda-
pest, egyetem-utca 4. sz.) megrendelhető:
„Képes Néplap és Politikai Híradó”
a legolcsóbb újság a magyar nép számára.
A Képes Néplap egész évre 2 frt
A Képes Néplap a Világkrónikával együtt 4 frt

HALÁLOZÁSOK.

MODROVITS GERGELY, a hazafias benczés-rend egyik jeles és népszerű tagja, zalavári apát, decz. 27-én elhunyt Zala-Apátiban, 72 éves korában, papságának 45-ik évében. Kiváló érdemeket szerzett mind a tan-
gység és tudomány, mind saját szerzte körül. A zala-
apátii tárház József császár ideje óta az osztrák
benczés-rend kötelékébe volt beosztva, s így nem
feleltethet meg hazafias hivatásának. Az alkotmány
helyreállítása után, tizenhét évvel ezelőtt, a zalavári
apátság kiszabadult az osztrák kotelékből, s az eszter-
gomi érsekség fenhatósága alatt ismét önálló apátság
lett, első apátjának pedig Modrovits Gergelyt választ-
ották meg. Modrovits kormánya alatt a zala-apátii
tárház ismét méltóvá lett a jeles híre, melyet a
benczés-rend a magyar tanügy és tudomány körül
szerzett érdemeinél fogva bír. Modrovits apát szemé-
lyes áldozatokkal is rajta volt, hogy a rend vezeté-
sére bízott iskolák színvonalát emelje: a zala-apátii
tárházból jeles új tanterv került ki. A jótékony-
ság, tudománypártolás terén Modrovits apát mindig
elől járt, s széles körökben örvendett nagy kedvel-
tségnek. Decz. 29-én végbe ment temetésén is meg-
létszott ez. A távolabbi vidékekről is sokan gyűltek
össze, még a föld népe is. Keszthely város hatósága,
gymnáziuma, gazdasági intézete, a keszthelyi urada-
lom is képviselve volt; a vidéki birtokosság és
papság pedig csaknem kivétel nélkül összegyűlt.
A gyászszertartást Ambrus apát harminczöt lelkész
segédlete mellett végezte. A sírboltnak, melyet az el-
hunyt építtetett, ő lett első lakója.

Dr. ANTAL LÁSZLÓ, M.-Vásárhelyi nagyerdemi agg
orvosa, a ref. kollegiumnak, a ref. egyháznak főgond-
nok, városi és országos kórházi főorvos, a Kemény
Zsigmond társaság alelnöke, meghalt decz. 28-án,
77 éves korában. A közszolgálat terén ritka odaadást,
nagy munkaerőt tanúsított egész életében, s halála-
ban az erdélyi közéletet is érzékeny veszteség érte, a
szenvedő emberiség pedig jövőjét veszítette benne.
Fia volt a reformátusok egykori nagynevű püspöke-
nek, Antal Jánosnak. Orvosi tanulmányait Bécsben
végezvén, már az első nagy kholera alkalmával szen-
vedő embertársainak szentelő tudományát, s koczkará
vetve életét, egyik legrettenthetőbb kholera-orvosa
volt Erdélynek, attól kezdve pedig, előbb Nagy-
Egyedben, a pusztulás után Kolozsvárra, s utóbb
Maros-Vásárhelyre a szenvedők, szegények igazi édes
atyjaként működött. Nem volt sem idő, sem alkalom,
melyben segíteni ne sietett volna, folyton együtt ha-
ladt a tudományok fejlődésével, s a szaktudományon
felül az általános művelődésnek is buzgó apostolaként
szárárpelvén mindenhon. Mint egyházának és a maros-
vásárhelyi református kollegiumnak főgondnok, pél-
dás odaadással szolgálta a kultúrát, mint az iroda-
lomnak pártolója, a Kemény Zsigmond társaságnak
alelnöke, s minden szépek és jónak meleg barátja.
Hosszú, áldásos életének érdemeiért a felség elisme-
rését is kinyerte, királyi tanácsossággal tüntetvén ki.
Ravatalát három gyermek állta körül: Antal János
kir. törvényszéki bíró, Antal Kornelia, Dézsi
Farkas kir. táblai bíró neje és dr. Antal Géza a buda-
pesti orvos-egyetem kitéző tanára. Temetése decem-
ber 31-én ment végbe nagy fényvel és mély részvét
közt. A halottas háznál Vass Tamás ref. lelkész, a
sírkertben Szász Domokos egyházkerületi püspök-
helyettes és Lénárt iskolai tanár tartottak szép beszé-
deket.

Elhunytak még a közelebbi napok alatt: Föld-
vart János, Hevesmegye nyug. főispáni helytartója,
ez év folytatán is közlünk a „V. U.”-ban.

Szűcsi községben, hol általános tisztelt közt élt. —
SZERDAHELYI JÁNOS, a debreczeni ügyvédi kamara tit-
kára s a szoboszlói és püspökáldányi járásbíróságok
területére kinevezett királyi közjegyző, Szoboszlón. —
BÁRÓ BABARCOZY SÁNDOR földbírtokos, a közelében
tevékeny részt vett férfiú, Szil-Szárnyiban, s a szig-
ligeti család sírboltja temeték, 48 éves korában. —
SZABÓ EDMUND, ferencrendi szerzetes, 79 éves korá-
ban, Gyöngyös-Pátán. — BEDE JÁNOS, ref. lelkész,
Nagy-Borosnyón. — VÁRAY FERENCZ, a budavári plé-
bánia-templom karnagya, értelmes zenész, ki a negy-
venes években a régi német színház buffo énekesé
volt, s 1847-ben febr. 1-én az ő jutalomjátéka
„Zampa” volt az utolsó előadás a nagy német szin-
házban, mert nem sokkal előadás után a színház ki-
gyult, porig égett, s most a redout és a Haas-palota
a helyén. — MNKE JÁNOS, fővárosi magánzó,
Minke Béla realiskolai tanár atyja, 80 éves korában,
Budapesten; ugyanitt DITTMAR SEBŐK, a Franklin-
társulat szedő-személyzetének tagja, ki két év előtt
útol meg ötvenéves nyomdászati működését, 67 éves
korában. — PLEITZ FERENCZ PÁL, nagybecsereki
nyomdász s az ottani német helilap szerkesztője és tu-
ladonos, melyet harminczégy év előtt alapított, 84
éves korában, egész haláláig, mely munkaközben érte
utol, folyvást és jó erőben dolgozott. — KOVÁCS LILÉS,
földbírtokos, 68 éves korában, Pécelen. — MÍK VIL-
mos, az osztrák-magyar államasutak pozsonyi állomá-
sának igazgatója, 66 éves korában. — ROSENBERG KI-
BOLY, az alföld-fiumei vasutnyug. főfelügyelője, 51 éves
korában, Budapesten. — PAP LAJOS, szegvárdi kir.
ügyész. — SZALMAY IGNÁCZ, nyug. püspöki urodalmi
mérnök, Mohácsón. — CSURA SÁNDOR, sorhajó-had-
nagy, legutóbb kataszteri becső biztos, 53 éves ko-
rában, Császlócezon. — KRETH KÁROLY, erdész, Kő-
váry László eskimegyei erdőrendezősi főnök édes
atyja, 81 éves korában, Csik-Somlyón. — PROHÁZKA
FERENCZ, városi nyug. kamarás, 71 éves korában,
Aradon. — FERENCZ JÁNOS, keszthelyi háztulajdonos,
64 éves korában. — FELMÉR MIKLÓS, Felméri Lajos
kolozsvári egyetemi tanár és jeles író kis fia.

MORSE LAJOS AGOSTON, a távíró rendszer és kö-
szülék feltalálója, a napokban Párisban meghalt.
A nagy tudós Lüttichben született, de már régen
Párisba költözött. Lakása a rue Solferinóban volt s
58 évet élt. Szélhűdés vetett véget életének.
ÖZV. HASOS MENYHÉRTNÉ szül. Madarassy Mária,
a magyar nők és családanyák egyik tisztelt mintá-
képe, 69 éves korában a pestmegyei Tasson; elhunyt
a Csaplár, Válsai, Dalmady, Rudnyánszky, Jam-
niezky, Madarassy, Hangyás, Földváry, Konkoly-
Thege családok gyászolják. Dalmady Győző költőnk
ányosát veszté el a derék nőben, kinek összes költe-
ményei kiadását is ajánlotta. — ÖZV. BRENCÁN
SÁNDORNÉ szül. Majláth Mária, Majláth Béla, a nem-
zeti muzeum könyvtárnokának és a tud. aka-
demia tagjának nővére, 51 éves korában. Buda-
pesten; ugyanitt SZENTMIKLÓSI JOZEFA urhölgy,
71 éves korában; GLÓSZ JANKA kisasszony, Glósz
János leánya s dr. Pastiner Gyula egyetemi magán-
tanár sógornője, 34 éves korában. — ÖZV. FAZEKAS
JOSEFÉNE szül. Gyöngyösi Klára, tiszteletről ment-
mátróna, 84 éves korában, Miskolcson. — SZÍVÓS
ZSIGMONDNÉ szül. Ravasz Alojzia, Pestmegye közig-
gatási kiadójának neje, 63 éves korában, Budapest-
en. — ÖZV. KERÉKES LÁSZLÓNÉ szül. Márthon Polixena,
74 éves korában, Debreczenben, honnan hült tete-
mét Sárköz-Ujlakra, a családi sírboltba szállították.
— WURCHER JÁNOSNÉ szül. Kardos Terézia, 50 éves
korában, Kolozsvárra. — MESZLÉNTI EMILIA urhölgy,
a fejérmegei köztiszteletű Meszlényi-család tagja,
Székes-Fehérvárra. — KOVÁCS DÉNESNÉ szül. Török
Rozália, 34 éves korában, Erzsébetvárosban. — ÖZV.
KRÉTY ALAJOSNÉ szül. Kristófal Katalin, a baranya-
megyei Kéméndben, 64 éves korában. — BODONYI
BÉLANÉ szül. Eitenberger Erzsébet, 41 éves korában,
Esztergomban.

SZERKESZTŐI MONDANIVALÓ.

Buozzó arámhöz. A gazdasági cikkek lehet
hogy jobban sikerülnek, de a költészetre nem mut-
kozik ebben semmi hívatás.
Regény. Olvastuk valahol, csak hogy sokkal sze-
bben kidolgozva. Ha nem fordítás, akkor vagy plágium
vagy legalább is igen erős reminiscencia; csak hogy
verselési tekintetben nagyon gyakorlatlan kére vall.

Kné Vilma. A beküldött költemények tehet-
ségre mutatnak; csak a forma, a forma — ez a nő-
írók legnehezebb szírtje, melyen annyi jó gondolat
hajótörést szenved. Ime például a „Mi a legedesebb?”
című kis románcos allegoria, igazán csinos (ámbar
még csinosabb is lehetne, ha például a méh s a róza
vitáját így döntés el, hogy ő, egymás ajkán függve,
érezze meg mi az a legedesebb) — de micsoda
forma? elkezdti négy soros strófával, folytatja öt
sorossal, átmege hat sorosra, befejezi nyolcz sorossal.
Ottadatos, vagy épen azandékos-e ez? semmi esetre
nem szolgál a vers előnyére. — A más két költemény
már közönségesebb, de azokban is van, ha több nem,
az egyszerű hang bájja. A szerzőnek csak érdekében
tesztünk, hogy ezek közül legalább jelen alakjokban
egyet sem közlünk; de a legedesebbet, ha átdol-
gozná, talán közölhetnők is.

Alattány M. Z. A lapunk múlt év folyamában
megjelent regény: „Forster Dóra” könyvalakban is
meg fog jelenni. Hasonló terjedelmű illusztrált regényt
ez év folytatán is közlünk a „V. U.”-ban.

Év végén. Hol vette ezt az igazán jó strófa-szer-
vezetet a szerencsésen eltálatl rhythmussal? Kár, hogy
a tartalom kevésbé itti meg a mértéket; nagyon
lajos, prózai, köznap, minden költői lendület nélkül.
B. M. Gy. Erthetetlen szóhalmazok! Mint távoli
viesés moraja hangzik a fülebe, meglehetesen zenei
ütemre, de a melyből értelem vagy érdecs ki nem
vehető. Különös, hogy a ki a verselés ügyességében
ennyire vitte, hogy lehet gondolatok tekintetében oly
szegény!

Nem közelíthetők. Téli. (Lassan hullnak.) —
Leszállt az éj a földre.

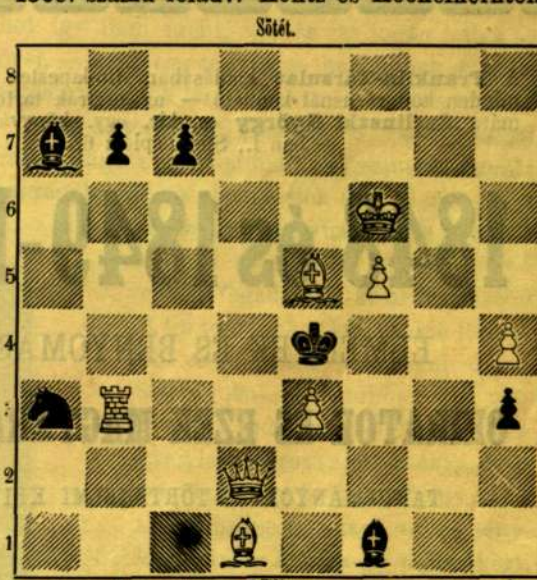
Tartalom.

Szöveg: Pulszky Ferencz. — A Kishegyen. Költe-
mény. *Pasztótol.* — Dalok és Románcok. I. A lomha
kód... II. Marihoz. III. A juhászlegény. (Burns Róbert
után.) *Kacsány Géától.* — Hogy lett jobbágygyá
Gyepesi Ambrus bá? — Az év kezdete és az időszá-
mítás. — Karácsony a tengeren. New-Yorktól. I.
Pekár Gyulától. — Egyveleg. — Fejérvári Gábor.
(1780—1851.) — Hazatérés a vásárból. Jankó János
rajához. — Harczás tündetés Madagaskárban a fran-
ciák ellen. — Éneklő amor. Benczur festménye. —
A fényezés mint nemzeti politika. Irja Eötvös Károly.
— Néger típusok Közép-Afrikában. — Asatások a régi
Lanuviumban. — A kalendáriumok történetéből. —
Pulszky Ferencz jubileuma. — Irodalom és művészet.
— Közintézetek és egyletek. — Mi újság? — Halálözo-
sok. — Sakkjáték. — Szerkesztői mondanivaló. — Heti-
naptár.

Képek: Pulszky Ferencz. Doby Jenő rézmetszete
után. — Harosi tündetés Antananarivóban, Madagas-
kárban. (8 kép.) — Néger típusok Közép-Afrikából (kép-
csoportozat.) — Hazatérés a vásárból. Jankó János
rajza. — Fejérvári Gábor. A Pulszky-albumból. Böhm
Farkas 1830-iki alfajestménye után rézbe metszette
Doby Jenő. — Éneklő Amor. Benczur Gyula festmé-
nye. — Asatások a régi Lanuviumban.

SAKKJÁTÉK.

1309. számú feladv. Kohtz és Kockelkormtól.

Világos indul s a negyedik lépésre mottot mond.

Az 1303. sz. feladvány megfejtése.

Világos.		Sötét.	
1. Ke8-d8	---	Ke4-e5	
2. Kd8-e7	---	Ke5-d6	
3. Ke7-d6	---	Ke4-d3	
4. Kd6-e5	matt.		

Helyesen fejtették meg: Budapest: K. J. és F. H.
Andorfi S. — Kovács J. — Az Erkel-sakkársaság ne-
vében: E. K. — Veszprém: Roland Károly. —
A nagygyeddi olvasókör nevében: Nagy András. —
A pesti sakk-kör.

Az 1304. sz. feladvány megfejtése.

Világos.		Sötét.
1. Hg5—h3:...	---	g6—g5
2. Hh3—f2	---	h4—h3
3. Hf2—d3	---	t. sz.
4. Hd3—c5	matt.	

Egy hatszor hasábozott petitsor, vagy annak helye
egyszeri ígatásnál 15 kr.; többszöri ígatásnál
10 kr. Bélyegdíj külön minden ígatás után 30 kr.

HIRDETÉSEK.

Kiadó-hivatalunk számára hirdeményeket elfogad
BÉCSBEN: Dukes M. Riemergasse 12, Schalek
Henrik Wollzeile 12, és Oppelk A. Stubenbastei 2.

Legolcsóbb hetilap a magyar nép számára

Egész évre csak 2 forint.

XIII. évfolyam. A KÉPES NÉPLAP XIII. évfolyam.

A kevésbé tehetősebb vasárnapi újság és politikai hírlapja, a legolcsóbb és legelterjedtebb néplap hazában; közöl közhasznú elmélkedéseket, elbeszéléseket, mulatságos és tanulságos történeteket, érdekes leírásokat képekkel, s e mellett hétről-hétre figyelemmel kíséri az előforduló nevezetesebb eseményeket. „Politikai Híradó” című rovatában a bel- és külföldi politikai eseményeket világossággal elárulja, pártatlan, elfogulatlan igazságszeretettel, s mindenkor teljesen független megvívódással értekezik.

A képes néplap előfizetési ára félévre csak 1 frt., — a „Világkrónikával” együtt félévre 2 frt., évfolyamra 4 frt. (Csúpn a „Képes Néplap”-ra évfolyamra előfizetést nem fogadtunk el.)

A „Képes Néplap” melléklete: a

IX. évfolyam. VILÁGKRÓNIKA IX. évfolyam.

képes heti közlöny, a Néplapéhoz hasonló alakban és terjedelemben, számos képpel és gondosan megválogatott közleményekkel jelen meg, melyek mellett állandóan nagyobb elbeszéléseket és regényeket is nyújt olvasóinak a világirodalom legérdekesebb termékeiből válogatva, s képekkel ellátva. (Egy-egy ily illusztrált regény külön kötetben alig szerzhető meg annyira, a mennyi e képes heti közlöny egész évi előfizetési ára: 2 frt.) — A Világkrónika ezen felül, mint hetilapjaink közle ményeinek kiegészítője, a hazai és külföldi általánosabb érdekű eseményeket, az azokban kiválóan szereplő személyiségeket népszerű nyelven irt magyarázatokkal kísér- képekben mutatja be; közöl tájékoztató cikkeket, uti rajzokat, nép- és tájleírásokat, szemléltető jelentéseket, a hazai és külföldi közérdekű mozzanatokról, találmányokról, föl- fedezésekről, ugyancsak mulattató apró közleményeket, közhasznú tudnivalókat, stb.

Az előfizetések a Franklin-Társulat hírlap-kiadóhivatalához
Budapest, egyetem-utca 4. szám címzendők. A t. cz. gyűjtőknek,
egyszerre beküldött tíz előfizető után az illető lapokból egy ingyenpél-
dánnyal szolgálunk.

1848 és 1849-ből.

ELMÉNYEK ÉS BENYOMÁSOK.

OKIRATOK ÉS EZEK MAGYARÁZATA.

TANULMÁNYOK ÉS TÖRTÉNELMI KRITIKA.

Írta

Id. GÖRGEY ISTVÁN.

Ara fűzve 2 frt 40 kr.

NEMZETI NAGY KÉPES NAPTÁR.

1885-İK ÉVRE.

SZÉPIRODALMI ÉS ISMERETTERJESZTŐ TARTALOMMAL, EGY SZINNYO-
MATU CZINKÉPPEL ÉS SZÁMAS A SZÖVEGBE NYOMOTT KÉPPEL.

Szerkeszti

ÁLDOR IMRE.

TIZENHETEDIK ÉVFOLYAM.

Ara fűzve 1 frt.

TARTALMA: A felsőbb uralkodók. — Ceillagászati és kortani jellegű események 1885-ik évről. — Katholikus, protestáns, görög, orosz és izraelita naptár-rész jegyzésközpokok. — Bélyeg-illetékek. — Irodalmi réss: Arany J. emlékezete, felolvasott a Kisfaludy-Társaság Arany-énepeiről. — Keletré magyar i. Visszaemlékezések a trónörökös pár utasára (3 képpel). — Szegény ember bankója. Rajz, irta Barát A. — A szerelem. Költmény, irta Gálffy István. — Kis bajok nagy gondok (képpel). — Magyar műcsarnok (képpel). — Az én szomszédom. Egy szerű történet, irta Milcs Béla. — Ünnepek Munkácsos. Költmény, irta Ifj. Ábrányi Kornél. — Mór igazságszolgáltatás (képpel). — Sajn és valósg (képpel). — Sok baj semmiből. Elbeszélés, irta Sziklay János. — Horvátország bányái (arcképpel). — Mint a villám (képpel). — Miért állott meg az oroszai első malomkerék? Elbeszélés irta Jakab Ödön. — Válatok egy év történetéből (képpel). — Vegyesek. — Magyarországi cím-névtára hivatalos adatok alapján. — Országos vásárok a tábla srt. korona birtokain. — Kamatszámítás. — Cseledbért, árendát mutató tábla. — Hirdetések.

Magyarhon első, legnagyobb és legjobb hírnevű óráüzlete.

BRAUSWETTER JÁNOS SZEGEDEN

cs. kir. és m. kir. szab. chronometer és műorás, főállalója az első egyedüli kuncs nélkül föl-
huzható remontoir
inga-órának
stb. stb.

ÓRAK 10 ÉVI JÓTÁLLÁS MELLETT ARANY ÉS EZÜST ÉKSZERTÁRGYAK RÉSZLETFIZETÉSRE

Kitűntetve: London 1871. Kecskemét 1872. Bécs 1873. Uvidék 1875. Szeged 1876. Paris 1877. Székesfehérvár 1879.

Levélbeli megkeresésekre pontosan válaszlatatik. Képes árjegyek bérmentve. Javítások pont. eszközöltek.

Magyarhon első, legnagyobb és legjobb hírnevű óráüzlete.

A németországi gyógyászati ügytársulatok által megvizsgált és kitűnő alkalmazhatósága végett a magas cs. kir. magyarországi helytartóság által engedélyezett.

Köszvényvászson

mindenféle köszvény, csúsz, rheuma, szag-
gátás, mell-, gerinczajdalmak, keresztcsont-
fájás (Hexenschuss), lábköszvény stb. ellen.
Egy csomag ára 1 frt 5 kr., kettős erejű 2 forint 40 kr.

Dr. Hufeland híres orvos gyógytani műveiben így szól: Két baj létezik, melyek ellen a gyógytan használatos kutatást eddig győzelemmel bíró szer után, e bajok a **fejcúsz** és **köszvény**. Ezeknek óvszere a köszvényvászson 1046

Dr. BURON PÁRISI ÁLTALÁNOS SEB-TAPASZTA

mindenféle sebek, gennyek és dagadtatok ellen. — Egy kisüveg ára a használati módzserrel együtt 70 kr., kisebb kisüveg 35 kr. Postán küldve 10 kr-t több. Valóban Pesten egyedül csak TÖRÖK JÓZSEF ur gyógyszer-
tárban, király-utca 7. sz. — Debrecezen: Rothschneek ur gyógyszer-tárban. — Mohács: Jozsevicz Károly. — Kolozsvárt: Wolff és Hintz gyógyszereszeknél. — Eger: Köllner gyógyszerész. — Szegeden: Weigler György és Kovács gyógyszer. — Temešváron: Johner és Tarcay gyógyszerész. — Magyarváradon: Molnár gyógyszer. — Pécsen: Facher. — Székesfehérvár: Diebald Gy. — Gyöngyösön: Vozary gyógyszer. — Szigetváron: Ehrenfeld W. — Miskolc: Ujházy György. — Kassa: Aschwig gyógyszer. — Brassó: Kugler. — Arad, Temeš és Temeš. — Orozica: Knoblauch gyógyszer. — Uvidék: Grossinger gyógyszerész. — Záhgráb: Mithlach gyógyszer. 10781

Singerstr. 15. **PSERHOFER J.-féle** gyógyszer-tár Bécsben.

Vértisztító labdacscok ezeltől egyetemes labdacscok neve alatt az utóbbi nevet teljes joggal megérdemlik, mivel csakugyan alig létezik betegség, melyben e labdacscok csodás hatásukat észreveszen b nem bizonyítottak volna. A legmakacsabb esetekben, melyekben minden egyéb szer sikertelenül alkalmaztatott, ezen labdacscok számtalanszor és a legrovidebb idő alatt teljes gyógyulást eredményeztek 1 doboz 15 labdacscsal 21 kr., 1 tekercs 6 dobozzal 1 frt 5 kr., bermentellen után-
vét mellett megküldéssel 1 frt 10 kr (1 tekercsrel kevesebb nem küldetik szét.) Számtalan level érkezett, melyek írói halat mondanak a labdacscokért, melyeknek a legkülönfélébb és legsúlyo-
sabb betegségeiben egész-gyű helyreállítását köszönik. A ki csak egyszer kísérletet tett velük, tovább ajánlja.

A sok köszönő íratból közlünk néhányat:

Waidhofen az Ybbs mell. 1860 november 21.
Nyilvános köszönet!
Tekintetes ur! 1862 óta szenvedtem aranyeres bántalomban és hurgerekedésben; orvosoltattam is magamat, de minden siker nélkül, bajom mind rosszabbá vált, úgy hogy idő múltával heves hasfájást is éreztem, (a belek önmegmozgására kényszerítve); teljes érvénytelennek állott be, s miképp csak a legesélyesebb éket vagy egy korty vizet nyeltem is le, alig bírtam a puffadás, nehézség és fulladás miatt egyenesen állni, migsem végre az ön, csaknem csodálatos hatású vértisztító labdacscok használatához megengedtem, melyek nem tévesztették el hatáskukat, s enyémek csaknem gyógyíthatatlan bajomból tökéletesen megszabadítottak. — Minnek következtében én a tekintetes urnak vértisztító labdacscok s más ecetű gyógyszerét nem győzöm hála- s elismerésemel elegendő-
képen kifejezni. — Elvált mely tiszteltet!

Oellinger János.
Tek. uram! Oly szerencsés voltam, véletlenül az ön vértisztító labdacscokhoz jutni, melyek nálam csodát csodáltak. Ezek óta szenvedtem fogfájás- és székülsében; egy barátom 10 db-ot adott az ön kitűnő labdacsciból, s e 10 labdacsc oly teljesen helyre állított hogy az valódi csoda. Köszönettel kérek újból 1 tekercset.
Piszkas, 1881 márcs. 13.

Farr András.
Bécs, 1874 június 2.
Mélyen T. Pserehofer úr! Irásbelileg kell nekem és sok másoknak is, kiknek az ön vértisztító labdacscok egésze-
güket visszaadták, forró köszönetüket kifejezni. Így sok betegségek labdacscok s legesélyesebb győzelem tanúi-
tá, a hol már minden más szer hasztalan volt. Némek

Amerikai köszvény-kenőcs, gyorsan és biztosan ható, kétségkívül legjobb szer minden köszvényre és csúszos baj, nevezetesen hátergincsbaj, tagzsugargatás, görce, ideges fogfájás, fejfájás, fül-
sugargatás, stb. stb. ellen. 1 frt 20 kr.

Chinai toilette-szappan, a legtekélyesebb szappangyártás terén. Használata után a bőr bárszony sima lesz és igen kellemes szagot tart meg. Igen sokáig tart és ki nem szárad. Egy darab 70 kr.

Fagy-balszam Pserehofer J.-tól, évek óta a legbiztosabb szernek van elismerve, mindennemű fagybajok és idült sebek stb. ellen. 1 tégl 40 kr.

Élet-esszencia (frágai csoppek, svéd csoppek) megromlott gyomor, rossz emésztés s indennemű alatti bajok ellen, kitűnő házi szer. Egy üvege 20 kr.

Valamennyi francia különlegesség vagy rákaton tartatit, vagy kíváncsra pontosan és legolcsóbban beszereztek.

Postai küldemények 5 frton aluli megrendeléseknél csak az összeg előlege beküldése mellett, nagyobb összegeknek utánvétellel is eszközöltek.

A legtöbb elősorolt specialitást kapható Budapesten, TÖRÖK JÓZSEF gyógyszer-szertárban, király-utca 12. sz. alatt is. 11695

2-İK SZÁM. 1885.

BUDAPEST, JANUÁR 11.

XXXII. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és egész évre 12 frt
POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: félévre 6 •

Csúpn a VASÁRNAPI UJSÁG: egész évre 8 frt
félévre 4 •

Csúpn a POLITIKAI UJDONSÁGOK: egész évre 6 frt
félévre 3 •

A KHIVAI KHÁN ÉS A BOKHARAI EMIR.

Míg a nyugati hatalmak mélyeséges konfe-
renziákba merülve tanakodnak Egyip-
tom pénzügyeinek rendezése, az anar-
chisták nemzetközi üldözése szolgáló rend-
szabályok, uratlan afrikai területek elfoglalásá-
nak módozatai, egymással kötéendő vám- és
kereskedelmi szerződések s önmagukban két-
ségtelenül elég nagy fontosságu
egyéb kérdések fölött: addig távol
keleten, a legnagyobb világgrész kö-
zepén egy oly alakulás van folya-
matban, mely minden más világ-
eseményt kicsivé törpítéssel fe-
nyeg.

A minden oroszok czárja, ki
már eddig is száz millió alattvaló
ura, óriási birodalmába készül ol-
vasztani az emberiség bőcséjét,
Timur Lenk fővárosában, a világ
közepének nevezett Szamarkand-
ban császárvá koronáztatván ma-
gát nem egy országnak, nem egy
birodalomnak többé, hanem egy
világgrésznek. „Közép-Ázsia császár-
ja”, ez lenne fölveendő új czime
Nagy Péter utódjainak, sokkal na-
gyobb czim, mint „India császár-
ja”, melyet Anglia királynője vett
föi nehány év előtt, mert míg ez
mégis bizonyos geográfiai határo-
khoz van kötve, addig az nyíltan a
világ fölötti uralmat proklamálja
czéjla gyanánt.

Az orosz czárok százados po-
litikája, uralomra jutni a világ föl-
lött, még egy alkalommal sem
nyert oly határozott kifejezést, mint
nyerne abban, ha a muszka czár
Közép-Ázsia császárvá koroná-
ztatnák. A mi Nagy Sándornak csak élete
tartamára sikerült, de a mi halálával össze-
omlott, ezt állandóan megalkotni sikerülne
III. Sándornak. Attila, Tamerlán világhuralmi
mulékony alkotásai, s az, a miről a nyugati csá-
zárok csak álmodoztak, de meg nem közelítet-
tek, a mihez csak a római nagy birodalomban
mutat fogható példát a história: az valósulna
meg e tény által.

De hát megvalósulhat-e? van-e rá lehetőség,
hogy a Krisztus utáni XIX. század legvégén, a

megszilárdult, a megcsontosodott államalakulá-
sok mai szakában, midőn az országok közti ha-
tárt csak valamennyire is idebb vagy odább tolni
a vérnek egész tengerébe kerül: hogy éppen
ebben a korban, ilyen viszonyok közt végbe
mehessen az, a mi az általános fölfordulás, az
örökös forrongás, a népvándorlások állhatatlan
korszakában s minden marandóságot nélkülö-
ző irányai között is csoda leendett?

Miért ne? Hiszen már tény. Az oroszok

magát ama roppant területeknek, melyek nagy-
részt egy lövet por ellobbantása nélkül, tisztán
furfang és eszelvetség által ügyesen kötött keres-
kedelmi és diplomáciai szerződések útján, de a
hol így nem ment, vér és vas jogán lettek az
övéi, — csak egy tényleges helyzetnek ad kife-
jezést, melynek lényege nem, csak a neve új.

Ama területek, melyek a „közép-ázsiai
császárságot” alkotandják, megszüntek önálló
országok lenni, s elvesztették függetlenségüket,

a mint viszonyba léptek a vesze-
delmes szomszédokkal, kit protekto-
rukká fogadtak s ki uruk maradt.
A turkomanokat kivéve, kik testük-
kel védelmezték határaikat és ön-
állóságukat, a legtöbben tán szá-
mot se tudnának adni róla, ho-
gyan lettek orosz alattvalókká. Esz-
tendőig nem is tudták, hogy azok,
mikor pedig rég azok voltak tény-
leg. Khiva khánja a többi közt,
meg Bokhara emirje még souve-
rain jogokat vélték gyakorolni, mi-
kor azelőtt minden idegen elől
féltékenyen elzárt határaikon be-
lő a barátságos muszkaának „állo-
másokat” engedtek építeni, a me-
lyek erődkékké nőttek föl az idők
folyamán, honnan ágyuk ércztor-
kai ásitának a bennszülött uralko-
dók palotáira, örökös remegésben
tartva s az orosz ténparancsnokok
előtt földig görbitve az egykor ha-
tártalan hatalmu despotákat.

Vambéry Ármin, kitűnő orientá-
listánk, volt az első, a ki Khiváról
jelentést tudott hozni. 1862-ben
középpázsiai utjára indulva, csak kol-
dusrongyokba öltözve, mint sze-
gény zarándokló dervis közelít-
hette meg a hamisítatlan keleti
kényuralom és székhelyeit, nem
tudva, melyik pillanatban téteti fejét lábaihoz
a tyrannus uralkodó egy szemhunyorítása. Ma
Khiva khánja egy báb-uralkodó, a ki kezét
csókol a muszka kommandánsnak s a kengyelt
tartja, mikor a czárt koronáztaták.

Khivát, a már Herodot által is említett
khorazmok hazáját, keletről, északról és nyu-
gatról az Amu-Darja és az Aral-tó, délről Perzsia
és Afghanistan által határolt országot, a közép-
korban az őzbékek foglalták el, kik ma is lőré-
sét teszik a 700 ezerre becsült lakosságának.

MUZAFFAREDDIN BOKHARA EMIRJE.

czárja valósággal ura már annak az Ázsiá-
nak, mely az Éjszaki-tenger mentén egész a
Csendes-oczeánig, közepén kelet felé egész a
mennyei birodalomig, délnek pedig odáig terül,
hogy Anglia keletindiai birtokaitól már csak
Afghanistan választja el s valamint Khina felé
Kuldsában, ugy India felé Afghanistanban és
Heratban is már ott az orosz a fellábalával s
Persiát akkor veszi birtokába, a mikor alkal-
masnak itéli rá az időt.

Ha most a czár császárvá koronáztatja